

Místo prarodičů ve výchově

Ljuba Fučíková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ljuba FUČÍKOVÁ**
Osobní číslo: **H118069**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Místo prarodičů ve výchově**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS" Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na problematiku vztahového procesu mezi generacemi (konflikt, pravidla, výchovné postupy či omezení).
- na negativa a pozitiva výchovy prarodičů.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní) zaměřený na zjištění problematiky mezigeneračního vztahu (vnoučat, rodičů a prarodičů) a jejich místo ve výchově vnoučat.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Cibulec J.Soužití tří generací.Praha:Práce,1980.

Hauserová I.Schonerová.Děti potřebují prarodiče.Praha:Portál,1996.

Matějček Z.Dytrych Z. Radosti a strasti prarodičů, aneb když máme vnoučata.Praha:Grada,1997.

Matějček Z.Rodiče a děti.Brno:Tisk,1989.

Možný I.Moderní rodina (mýty a skutečnosti).Brno:Tisk,1990.

Lusso Vittoria Cesari.Prarodiče,rodiče a vnoučata.Praha:Portál,2011.

Pernerová R.Tabu v rodinné komunikaci.Praha:Portál,2000.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. František Sýkora

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

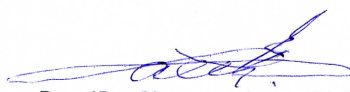
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

LYUBA FUKKOVA'

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 14. 2. 14

Fukková Lyuba

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Práce se zabývá tématem mezigeneračního učení v rodině. Určuje faktory, které působí na průběh učení mezi prarodiči a vnoučaty a tyto činitele blíže popisuje. Teoretická část je složena ze tří hlavních témat – rodina a učení, mezigenerační učení, generace prarodičů a vnoučat a jejich charakteristiku. Podstatou práce je empirická část, kde je vysvětlen metodologický postup a výsledky výzkumného šetření. Výzkum byl realizován pomocí kvantitativní techniky pomocí dotazníku. Respondentů bylo 100 z okolí mého bydliště.

Klíčová slova:

Rodina, učení, mezigenerační učení, mezigenerační učení v rodině, charakteristika vnoučat a prarodičů, negativa a pozitiva spojená s výchovou prarodičů.

ABSTRACT

Abstrakt in English:

The work deals with the theme of intergenerational learning in the family. Specifies the factors that affect the progress of learning between grandparents and grandchildren, and these factors closer describes. The theoretical part is composed of three basic themes-- family and learning, intergenerational learning, the generation of grandparents and grandchildren and their characteristics. At the core of the work is the empirical part, where the methodology is described and the results of the research investigation. The research was carried out using quantitative techniques using a questionnaire. Respondents from around 100 to my residence.

Keywords:

Family, learning, intergenerational learning, intergenerational learning in the family characteristics of the grandkids and grandparents, negatives and positives associated with education grandparents.

Poděkování:

Děkuji panu Mgr. Františku Sýkorovi za velmi užitečnou metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji a tuto práci věnuji svým rodičům Ljubě a Bohumilu Fučíkovým, nesmírně si jich vážím za jejich výchovu a za podporu při studiu. Dále chci velice poděkovat mému bratrovvi Milanu Fučíkovi za podporu a technickou pomoc při zhotovení bakalářské práce a příteli Ondřeji Čechovi za morální oporu při studiu.

Fučíková Ljuba

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA A VÝCHOVA	11
1.1 POJEM RODINA	11
1.2 POJEM VÝCHOVA.....	17
1.3 VÝCHOVNĚ SOCIALIZAČNÍ FUNKCE RODINY	18
1.4 MEZIGENERAČNÍ VÝCHOVA V RODINĚ	19
2 GENERACE PRARODIČŮ A VNOUČAT	24
2.1 ROLE PRARODIČŮ VE VÝCHOVĚ.....	24
2.2 CHARAKTERISTIKA PRARODIČŮ.....	26
2.3 TYPY PRARODIČŮ	30
2.4 CHARAKTERISTIKA VNOUČAT A JEJICH ROLE V RODINĚ.....	32
3 VZTAHY PRARODIČŮ MEZI GENERACEMI	34
3.1 POZITIVA SPOJENÁ S VÝCHOVOU PRARODIČŮ	36
3.2 NEGATIVA SPOJENÁ S VÝCHOVOU PRARODIČŮ	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
4 PRAKTICKÁ ČÁST	42
4.1 CÍL PRÁCE A STANOVENÍ HYPOTÉZ	42
4.2 METODIKA VÝZKUMU A POPIS SOUBORU RESPONDENTŮ	43
4.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEHO ZPRACOVÁNÍ	44
ZÁVĚR	64
RESUMÉ	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
SEZNAM GRAFŮ	71
SEZNAM TABULEK	72
SEZNAM PŘÍLOH	73

ÚVOD

„Kdybychom věděli, co to jsou vnoučata, měli bychom je dříve nežli děti.“

Prof. Jaro křivohlavý, 30. 9. 1996

Žijeme v době, kdy starší věkové skupiny jsou početnější než ty mladší, v době, která se začíná zabírat otázkami mezigenerační solidarity a kdy na významu nabývají některé otázky sociální politiky. Všude se mluví o prodlužujícím se životě, stárnutí populace, o potřebě důchodové reformy. Demografické analýzy a prognózy totiž dosvědčují, že počet seniorů se ve společnosti bude stále zvyšovat. Protože, lidský věk se v posledních desetiletích výrazně prodloužil. To způsobilo, že žijí pospolu nejen tři, ale často i čtyři generace. Přitom životní styl současné doby a společnosti je založen na dvougeneračním modelu rodiny. Zdá se, jako by naše politika a celá společnost zapomínala na podstatu věci, a to právě na to, že senioři, zastávají roli rodičů a většina i prarodičů. Pokud nebudou jejich role oboustranně prarodič versus vnoučata naplněné, což v dnešní době stále více narušené sociální vztahy většinou ani nedovolují, projeví se to na vitalitě nejen seniorů, ale postupně celých generací. Naplnění rolí, které život přináší, může ovlivňovat jejich aktivitu, která dále ovlivňuje psychické zdraví a pomalejší stárnutí a to nejen duševní.

I novodobá psychologie upozorňuje stále více vedle primárních vztahů dítěte s rodiči, na vztahy, které se v nejujtlejším věku dítěte utvářejí téměř paralelně. Mezi ně patří právě vztahy dítěte a jeho prarodičů. Vztah mezi prarodiči a vnoučaty je velmi důležitý. Harmonický vztah dětem velice prospívá.

Toto téma je mi blízké, vlastně je blízké každému kdo má prarodiče. Většina z nás má krásné vzpomínky na to, jak jsme jezdili k babičkám a dědům na prázdniny jak jsme se s babičkou mazlili a s dědou dělali lumpárny. Prarodiče nám vyprávěli, jací byli naši rodiče, když byli malí. Děti milují zážitky a hlavně okamžiky vyprávění, tím vlastně propůjčují pohled do minulosti rodiny. Čas utíkal a z dětí se stali dospělí, kteří si založili svojí vlastní rodinu. A z rodičů se stali zase prarodiče. Každý nový rodič se začíná pomalu vžívat do role svých rodičů a prarodič do role svých prarodičů. Mohou zde nastat situace, generačních střetů dospělých. Mít stmelenu rodinu bez velkých hádek a nedorozumění může být někdy velmi obtížné. Každý prarodič je jiný a proto jsem se rozhodla tuto problematiku více rozvést v mé bakalářské práci.

Ve své bakalářské práci chci popsat výchovu dvou generací, a to prarodičů a jejich vnoučat. Cílem bakalářské práce je popsat a poukázat na důležitost rodiny a rodinného prostředí na výchovu dětí s důrazem na místo prarodičů ve výchově.

Teoretickou část jsem rozdělila do tří kapitol. V první se zabývám rodinou a učením. Vysvětluji pojem rodina. Věnuji se nejdůležitější funkci rodiny a také výchovně-socializační funkci a mezigeneračními vztahy.

Dále definuji ve druhé kapitole generaci prarodičů a vnoučat. Nejprve se věnuji prarodičům a roli, kterou v rodinném systému zastávají. Dále popisuji charakteristiku prarodičů a jejich typy. Poté se zabývám rolí vnoučete v rodině a jejich charakteristikou. Ve třetí kapitole se konkrétně více věnuji vztahy prarodičů mezi generacemi, pozitivy a negativy spojené s výchovou prarodičů.

Praktická část se skládá z cíle výzkumu, stanovení hypotéz. Dále, obsahuje metodiku výzkumu a popis souboru respondentů, závěrem výsledky výzkumu a jeho zpracování. Jako výzkumnou metodu jsem si vybrala formu dotazníku. Celkový počet respondentů, kteří odpovídali na 19 otázek, bylo 100. Vyhodnocením dotazníků jsem mohla porovnat správnost mých hypotéz.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A VÝCHOVA

Rodina je prvním a základním životním prostředím člověka, které zároveň odráží problémy doby. Organizace rodinného života je sociologickým modelem dané kultury a vztahy mezi rodiči, dětmi, prarodiči vyjadřují zvláštnosti dané třídy, doby, tradice a rasy. V současnosti bývá rodina často destabilizovaná, což se projevuje vysokou rozvodovostí, znamená to, že ovlivňuje dítě a jeho vývoj. Nemůžeme dobře znát dítě, aniž bychom znali jeho rodinu a podnětnost rodinného prostředí pro rozvoj osobnosti dítěte, je ale potřeba nejen rodinu poznávat, ale ovlivňovat její způsob výchovy dětí.

1.1 Pojem rodina

Z hlediska sociálně psychologického a sociologického je rodina tzv. malou a neformální skupinou. Současná rodina bývá často menší a demokratičtější než rodina v minulosti. Je zpravidla první referenční skupinou, k níž má jedinec kladný vztah.

Matějček (1994) uvádí, že rodina vznikla hlavně z přirozeného pohlavního pudu, ale „především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat, připravovat na život.“¹

Je nejvýznamnějším socializačním činitelem a nepostradatelnou a nenahraditelnou institucí. Je nezastupitelná při předávání zkušeností z generace na generaci. Je prvním výchovným faktorem, který nastupuje v počátečním období života člověka, stojí na počátku rozvoje osobnosti a má možnost jej ovlivnit v rozhodující etapě. Je prostředí, do kterého se člověk narodí, nemůže si je vybrat, přejímá to, co mu přichystali rodiče. Každopádně i přes problémy, kterými si ve svém vývoji prošla, stále zůstává nezbytnou institucí pro dítě.

Existuje několik variant uspořádání rodiny. Podle velikosti je Základní ("nukleární") rodinu tvoří muž a žena a jejich děti, zatímco rozšířená rodina zahrnuje prarodiče, tety, strýce a bratrance. Podle původu je orientační, rodina, do níž se rodíme, to znamená, že jsme zde dítětem a rodina prokreační, rodina kterou zakládáme, jsme v ní rodičem. V neposlední řadě dělíme rodinu podle funkčnosti, což je rodina funkční, která zastává všechny funkce, pro zajištění správného vývoje dítěte. Rodina problémová, občas zde dochází k závadám v plnění jedné či více funkcí, život rodiny, ale není narušen. Dysfunkční rodina, zde je narušován socializační proces dítěte, což může pro dítě znamenat i poruchy v dalším jeho živo-

¹ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, 1994, s. 15

tě. Protože vliv rodiny zcela zasahuje svým působením na dvě nejtvrdější na období dětství a dospívání je vliv dysfunkční a a-funkční rodiny výrazně negativní.

Každý jedinec zde má určité role, které se stávají součástí jeho identity. Mezi jednotlivými členy rodiny se v rámci jejich rolí vytvářejí rozmanité vztahy, pro něž je charakteristické určité chování a styl komunikace. Každá rodina má svůj hodnotový systém, jenž ovlivňuje chování jejích členů a vede k přednostní volbě některých strategií zvládání problémů. Pokud je rodina v nějakém směru dysfunkční, některé důležité potřeby těchto lidí zůstanou neuspokojeny, rodina se pro ně stává spíše zdrojem zátěže. Pokud jde o dítě, jehož osobnost se teprve rozvíjí, mohou mu v důsledku narušení rodinných funkcí určité významné zkušenosti chybět nebo jeho další vývoj může být deformován různými negativními vlivy. Jelikož a-funkční rodina, není schopna zabezpečit základní potřeby dítěte, je potřeba umístit do náhradní rodiny nebo mu zajistit jinou péči.

Toto pojetí je uvedeno v Národní zprávě o rodině (2004): *„Rodina v nejširším pojetí je chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitro-generační solidarity.“*²

Rodina plní celou řadu funkcí, slouží k biologické regeneraci obyvatelstva svých členů. Rodina zajišťuje výživu, oblečení, bydlení a péči dětí, funguje jako usměrňovač tzv. emocionální bilanci svých členů, zajišťuje uspokojení potřeb manželů, pečuje o nemocné a staré příbuzné. Rodina předává kulturní dědictví. Působí na své členy podle potřeby, buďto omezuje určité tendence, usměrňuje své členy určitými pokyny, chrání zájmy a normy rodiny. Díky normám rodiny můžeme do jisté míry předvídat, jak se člověk zachová.

Je taky dobré neopomenout tradiční a současnou rodinu, protože se liší. Z hlediska historické demografie se za hlavní rozdíly mezi rodinou tradiční a moderní považuje míra porodnosti a úmrtnosti dále existence tzv. demografických krizí ve společnosti a konečně a asi nejpodstatnější, existence masově rozšířené řízené porodnosti v moderní společnosti. Tento rozdíl bývá považován za podstatný, protože jako jediný dokáže vypovídat i o morálních normách, náboženských představách spíše o jejich absenci, postoji k životu a představách o určitém životním standardu.

² NÁRODNÍ ZPRÁVA O RODINĚ, 2004, s. 9. (http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf)

V moderním světě se institut rodiny proměňuje, i v naší zemi dochází v průběhu několika posledních desetiletí k řadě proměn. Česká rodina se v důsledku transformačních procesů znatelně oddálila ustálenému tradičnímu modelu. Žena během dvacátého století získala značnou nezávislost osobní, ekonomickou a společenskou, mění se role muže a ženy. Mění se také ekonomická funkce rodiny. Ekonomický tlak vyžadující ekonomickou činnost obou partnerů vytlačuje v rodinných prioritách péči o děti. V rodině dochází k oslabování skutečně svobodných rozhodnutí pod tlakem vnějších faktorů jako je trh práce atd., což může být příčinou k rozvoji jiných životních stylů, neboť lidé bez rodinných závazků mohou činit více svobodných rozhodnutí. Kromě volby alternativních životních stylů dochází také k odkládání vstupu do manželství a založení rodiny, vzrostl i podíl dětí narozených neprovdaným matkám, stejně jako přijetí rozvodu či nesezdaného soužití. Také změny hodnotových orientací a rozrůžňování životních stylů, tak růst ekonomické nejistoty a vývoj ekonomických podmínek mladých rodin.

Protože tato bakalářská práce, je o našich prarodičích nesmím je opomenout, protože prarodičovství, je nesmírně důležitou fází životního cyklu a někdy zcela zásadním způsobem mění život rodiny. Taková změna může jak negativně nebo i pozitivně ovlivnit běh rodiny.

Každá rodina prochází během svého trvání určitými stádii. Pokud je nějakým způsobem mezičlánek mezi těmito stádii narušen, vznikají určité problémové symptomy. Je nutno konstatovat, že život rodiny je tak variabilní a proměnlivý a plný nečekaných zvrátů, že jen stěží platí nějaká obecná pravidla. Život rodiny je všemi jejími členy prožíván neopakovatelně a absolutně jedinečně.

V první fázi života, musí mladý člověk dokázat odpoutat se od rodiny, aby mohl určitý rodinný systém vzniknout, musí projít obdobím namlouvání, tedy musí si mezi svými vrstevníky najít partnera. V každé kultuře je rozmezí příhodného věku pro odpojení od původního rodinného systému odlišné, avšak všude a vždy platí, že pokud se mu nepodaří do určitého věku úspěšně navázat uspokojivý intimní partnerský vztah s jinou osobou, přináležící k jeho generaci, radikálně se snižuje pravděpodobnost, že se mu to zdaří později a obvykle zůstává ve velmi těsném vztahu s původní rodinou.

Další stádium po namlouvání, po emocionálním odpoutání se od původní rodiny, je období raného manželství. Tím rozumíme období bezprostředně následující po založení manželství, kdy mladý pár opouští své rodiče i fyzicky, a počíná žít ve společné domácnosti. Vývojovým úkolem tohoto stádia je zejména ustanovení takových pravidel vzájemné ko-

munikace, která umožní mladé dvojici překlenout a v ideálním případě i řešit vzájemné rozpory, kterým se prostě a jednoduše nelze v žádném normálním intimním partnerském vztahu vyhnout.

Dalším neméně důležitým úkolem této fáze je vytvoření určité nepsané dohody mladého páru s jejich původními rodinami o tom, jakým způsobem by měly probíhat jejich další vzájemné kontakty, aby byla vytvořena a zachována autonomie mladých, ale aniž by se jejich vztahy s širší rodinou rozpadly.

Další fáze začíná narozením dítěte, nově vzniklá rodina přechází do dalšího důležitého stádia. Znamená to, že děti svých rodičů se stávají rodiči a rodiče dětí prarodiči, ale i to má svá úskalí. Prarodiče nemusí vždy souhlasit s rozhodnutím jejich dcery nebo syna přivést na svět dítě, velice záleží na mnoha faktorech, je to nejen věk, celkové postavení rodiny, profesionální kariéra, místo kde a s kým rodina žije, hlavně pokud žije více generací spolu.

V neposlední řadě tak jako rodič i prarodič by měl být připraven na své první vnouče, může být zaskočen a vnouče může být zdrojem vzájemného osočování, konfliktů a nenávisti, tak naopak může být zdrojem radosti a na to na co rodina čeká. Zralé manželství sebou přináší opět nové problémy a nové úkoly. Děti odrůstají, manželské páry jsou konfrontovány s hrozbou radikálních změn v rodinném systému. Navíc se obvykle vyskytují další ohrožení, plynoucí z profesionálních kariér obou manželů. Většinou pokud je mají rodiče problémy jak ekonomické tak emocionální, stávají se většinou prarodiče dobrovolnými pomocníky vlastní mladé rodiny. Pokud se je nedaří změnit a vyřešit obtíže, stává se rozchod velice pravděpodobným a to nejen manželů, ale i dětí s rodiči a prarodiči. Často si posléze bývalí manželé nachází nové partnery, odstěhují se, často daleko od sebe a vztahy tehdejší rodiny se začínají rozpadat. To zatíží nejen dítě, celou rodinu, samozřejmě i prarodiče.

Ochod dětí z rodiny může být velmi problematickým předělem v životě rodinného systému. Manželský pár se musí vyrovnat s faktickou nepřítomností svých dětí v domácnosti. Manželé jsou opět sami. Pokud jejich vztah byl udržován pouze „kvůli dětem“, těžko se hledá jiný důvod, proč zůstat spolu. Systém můžou po nějakou dobu zachraňovat děti tím, že oddalují svůj odchod z domova, zpravidla jako osoby potřebující péči a pomoc rodičů i pomáhajících pracovníků, nicméně skutečně vhodným řešením je jejich odchod z domácnosti rodičů, aniž by byly zpřetrhány jejich vztahy. Samozřejmě, smysl setrvání některých

párů můžou poskytovat vnoučata, optimální ale je, když si rodiče vytvoří nový vztah jako pár na jiných základech například nových společných zájmech.

Poslední fází rodinného cyklu je odchod do důchodu a stáří. Opět máme jasně rozeznatelný přechod, jímž zpravidla bývá odchod do důchodu, přechod, který jakoby ze dne na den změni člověku celý život. Manželé najednou spolu tráví 24 hodin denně, což pochopitelně, ne vždy, je jenom příjemné. K tomu všemu nejednoho člověka v tomto období přepadají pocity vlastní zbytečnosti, což opět není situace, která by zůstávala bez dopadu na širší rodinný systém. Bez pomoci celé rodiny není ani zpravidla dlouhodobě řešitelná. Přitom je zde řešení, které se nabízí takřka samo a to podílení se na výchově vnoučat. Bránit kontaktu prarodičů s vnoučaty znamená ochudit všechny zúčastněné strany rodinného systému o důležité rodinné chvíle.

Zde zdůrazním několik principů, která jsou zcela zásadní pro význam rodinného života a to že rodina tvoří systém základního emocionálního zázemí a podporuje mentální zdraví, proto by se měli členové rodiny snažit vytvořit takovou v rodině takovou atmosféru, která bude vyhovující pro všechny členy.

Pozitivní a trvalé vztahy neexistují sami od sebe, manželství mezi lidmi je nutné stále posilovat a pěstovat, neměli by být opomenuty projevy lásky, romantika, atd....

Správná komunikace je jedním z primárních pravidel rodinného úspěchu, členové rodiny, kteří společně dokáží komunikovat na všech rovinách, upevňují tak psychická a emocionální spojení, která je sjednocují. Samozřejmě musí sami sobě umět naslouchat, vnímat potřeby druhých a navozovat pozitivní atmosféru.

Je potřeba značné úsilí a obětavost, jelikož v dnešní době spíše rodiče budují ekonomické zázemí, nemalé většině se zdá strávený čas s rodinou mrháním, ale každý okamžik, který tráví rodina společně, je v podstatě investicí do budoucnosti.

Znalost vývojových fází pomáhá rodičům vyzískat efektivnější výchovný postoj a předem odhadnout budoucí potřeby chování a ubezpečit se že jejich chování je patřičné pro danou fázi jejich života.

Další principy rodinných vztahů jsou vedení ke kázni a sebeovládání, které patří k základním pilířům výchovy, rodina také formuje nejlepší prostředí pro sexuální výchovu, protože uvolněná rodinná atmosféra, kde se dá přirozeně hovořit a snáze se dozvědět o biologick-

kých, duševních a morálních stanoviskách sexuality, je tak menší riziko, že je předsudky, které je obklopují, je nezasáhnou.

Rodina silně ovlivňuje rozumové schopnosti a školní úspěchy dítěte, v poklidném domácím prostředí s dostatkem podnětů pozitivně ovlivní dítě. Klíčový faktor je i zdravé podporování sebeúcty, rodiče mohou umožnit svému potomku pocit osobního bezpečí a vyvážený pohled na svět, nebo z něho udělat bázlivého a nejistého člověka nízkým sebevědomím. Duchovní hodnoty stmelují rodinu a poskytují obohacující vliv, ovlivňuje budoucí strukturu hodnot a vede k obapolné harmonii.

Nejdůležitější je, však komunikace je základem všeho. Pokud si nerozumíme, nemůžeme spolu pěkně vycházet. V případě, že stav dysfunkce komunikace trvá delší období, nastane stav pouhého přežívání. Základem by měl být pocit dobrovolnosti a spokojenosti. Pilířem by mělo být také naslouchání a poslouchání druhého.

Většina těchto konfliktů a nedorozumění se děje na bázi nepochopení partnera v komunikaci, proto nepodceňujme tyto drobné spory a snažme se je vyjasnit a vyřešit.

V moderní době ubývá mezigeneračního soužití, rodinné vazby se uvolňují. Mladí často říkají, že mají plné právo na svou seberealizaci podle svých představ a potřeb. Prarodiče pak žijí samostatně, ale zároveň i v izolaci. Necítí podporu svých dětí v době životních krizí. Dochází k citovému zeslabení, vážně důvěrnější komunikace v rámci rodiny. Dokonce se stává, že senior, ve snaze neklesnout ve svých očích ještě níž, než si představuje, nechce přijímat pomoc od svých příbuzných. Má pocit, že rodinu příliš zatěžuje, stydí se požádat o podporu, pěstuje si klamnou hrdost a přijme raději pomoc od profesionálů. Tady je jednoznačně nejdůležitější smysluplná komunikace rodiny, pečujícího i seniora. Vše se dá vysvětlit a pochopit.

Vztah rodiny k seniorům nemusíme měřit časem, který jim věnujeme, spíše jim splácejme lásku, důvěru a trpělivost, s jakou se o nás starali, když jsme byli ještě malé děti. Myslím, že i my potom budeme rádi, když se naše děti budou podobným způsobem věnovat nám.

1.2 Pojem výchova

Co je to výchova? V pedagogice se většinou vymezuje jako „*záměrné utváření člověka podle výchovného cíle určité společnosti.*“³

Výchova je cílevědomá, plánovitá a všestranná činnost směřující k přípravě člověka pro jeho společenské cíle a osobní život. Výchova je celoživotní působení na procesy lidského učení a socializaci s cílem přeměny člověka ve všech směrech, tedy tělesné i duševní. Výchova je zprostředkování znalostí, dovedností a postojů, které jsou přítomny v dané společnosti a které se pokládaly a pokládají za důležité, předat dalším generacím. Různé pojetí výchovy byly v čase ovlivněny sociokulturními podmínkami a odlišnými stanovisky chápání člověka.

Na významnou rozmanitost termínu „výchova“ poukazuje ve svých úvahách o vývoji výchovy Heinz-Elmar Tenorth ve Slovníku pedagogů: „*Výchova znamená především působení starší generace na mladší, tento pojem zahrnuje jak proces, tak výsledek tohoto procesu, označuje činnost, které vychovatelé vykonávají a záměry které přitom sledují, avšak i působení, které děti zažívají, výchova označuje vliv institucí, sociálních skupin nebo společnosti jak celku na dorůstající pokolení a tohoto pojmu se používá i při zkoumání vlivů, kterými působí na dítě nebo svět vůbec. Výchova se používá jako deskriptivní pojem, kterým se určitá praxe pouze popisuje, ale i jako pojem, který určité výchovné znaky normativně kvalifikují a pak se volí jen pro určité formy ovlivňování lidí.*“⁴

Dítě je výchovně ovlivňováno nejvíce v rodině, dále ve škole, v zájmových zařízeních, ale stejně tak i vrstevníky a média. To znamená že: „*Rodiče jsou nejdůležitějšími vychovateli, všichni ostatní vychovatelé mohou pouze doplňovat to, čeho ve výchově dosáhli rodiče.*“⁵

Výchova se snaží hlavně připravit jednotlivce pro základní sociální role a rozvíjí občana, který je tvůrcem společenských statků materiálních a duchovních, připravuje ho na úspěšný výkon povolání, rozvíjí ho pro funkci partnerskou a rodičovskou, vychovává ho jako tvůrce a ochránce životního prostředí a nezapomíná ani na volnočasové aktivity. Rozvíjí i zá-

³ ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*, 1983, s. 76

⁴ TENORTH, H. E.: *Geschichte der Erziehung* .1988- JÚVA, V. z knihy, *Úvod do pedagogiky*, 1999, s. 12

⁵ PRŮCHA, J. JANÍK, T. RABUŠICOVÁ, M. *Pedagogická encyklopedie*. 2009, s. 490

kladní fyzické a psychické kvality jedince. Když toto vše shrnu, použila bych zde ideu Komenského „*rozvíjet všechny ve všem a všestranně*“.

Veškerá výchovná činnost resp. socializace se odehrává vždy v konkrétním prostředí a společenských podmínkách a pro dítě je nejdůležitějším socializačním činitelem rodina, takže můžeme říct, že rodina a výchova jsou na sobě závislé, doplňují se a má velký vliv na základní rozvoj jedince.

K rodině a výchově neodmyslitelně patří i prarodiče, kteří jsou součástí životního vzdělávacího procesu pro své vnuky a vnučky. Jsou živým svědectvím o běhu času a přibližně v devátém roce života, jsou děti schopny toto pochopit, postupně přijímají vědomí, že jednou budou jejich mladí rodiče, také takto starými lidmi a že ony tomu taky taktéž neujdou.

„Prarodiče jsou pro tuto mladou generaci mimořádně důležitou nenahraditelnou a přitom naprosto přirozenou „školou života“.“⁶

1.3 Výchovně socializační funkce rodiny

Po výkladu pojmu výchova nyní přecházím k objasnění pojmu socializace a socializační funkce. Pro každého jedince, jako společenského bytosti, je nepostradatelný socializační vývoj. Tedy získání určitých sociálních dovedností a výhradně osobnostních rysů. Jedná se o prožitky, které člověk čerpá během celého života, o jeho způsobilost řešit problémy a vyrovnávat se s nároky, které jsou na něj pokládány.

Existuje mnoho rysů, které proces socializace ovlivňují. Matějček (1992) definuje socializaci následovně: *„Proces socializace znamená celoživotní vývoj člověka ve společenskou bytost. Není to ovšem jen pasivní vrůstání člověka do společnosti nebo jednostranné ovlivňování člověka prostředím, nýbrž tvořivý proces, na kterém se člověk podílí sám.“⁷*

„Člověk je od narození ovlivňován rozdílnými sociálními skupinami, do kterých patří. Každá taková skupina na jedince působí specificky a obohacuje ho o souhrn znalostí důležité k rozvoji odlišných kompetencí. Mezi tyto skupiny patří v dětském věku hlavně rodina,

⁶ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů, aneb když máme vnoučata*, 1997 s. 128

⁷ MATĚJČEK, Z. *O jistotě a bezpečí*, 1992, s. 67

škola a vrstevnická skupina.“⁸ Socializace se různí v každé době lidského života, jakákoliv tato etapa je provázena změnou sociálních rolí. V kojeneckém věku je prvním mezilidským vztahem konexe s matkou. V batolecím věku se první socializační prožitky prohlubují, avšak výlučně v rodině. V tomto věku se diferencují a uskutečňují další sociální role, také role vnoučete. V předškolním věku dítě rozvíjí sociální interakci a verbální komunikaci a také rozpoznává role podřízené, souřadné. Další etapou života má významný socializační vliv školní prostředí. Proto je pochopitelné vzhledem k tomu, že v ní školák tráví většinu svého času. Zde získává své nové postavení, učí se nové odpovědnosti. Školní docházkou se spojuje s určitou novou pozicí, tím že rolí žáka je podřízený učiteli. Významně na něj působí vrstevnická skupina. V dospívání se osamostatňuje a přijímá nové role, ujasnění si vztahu k normám a hodnotám. V dospělosti zastává roli partnerskou, rodičovskou a profesní. Ve stáří se potom role často obměňují například do role prarodiče, vdovce nebo důchodce. Vágnerová (2001) uvádí, že ve stáří je právě role prarodiče velmi významná z toho důvodu, že jako jediná nebývá spojena s „*pocití ochuzení a zhoršení životního postavení.*“⁹

Pojmy výchova a socializace spolu úzce souvisí, mají mnoho společných faktorů, které jsou oprávněně sloučeny do výchovně-socializační funkce.

1.4 Mezigenerační výchova v rodině

Doba, ve které žijeme, je plná společenského pohybu, nových prvků v životě, ale někde stále ještě přetrvávají jisté zvyklosti a názory, které někdy brání v pozitivním rozvoji rodiny a tím i celé společnosti.

Musím zde zmínit enkulturaci, která je procesem, jímž si člověk coby člen určité společnosti osvojuje kulturu této společnosti. Odkazuje k pojetí kultury jako specificky lidské sféry, která je negenetická a získává se učením. Pod tímto pojmem tedy můžeme zahrnout všechny projevy naučeného chování, získávání znalostí, dovedností a postojů, jimiž člověk nabývá kompetence v kultuře dané společnosti. Bez enkulturace by se tedy lidský subjekt nestal člověkem v úzkém smyslu, neboť s kulturou se nerodíme, ale musíme se jí teprve učit. Ta vysvětluje odlišnosti a rozdíly mezi kulturami právě poukazem na skutečnost, že

⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*, 2001 s. 304

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*, 2001 s. 283

kultuře se učíme a že jednotlivé rozdíly vyplývají z odlišné výchovy. Během procesu enkulturace člověk jednotlivé prvky kultury přijímá za své a výchovou je pak předává následujícím generacím, v tomto procesu napomáhají i prarodiče.

Prudká změna celého způsobu života, neustálá přítomnost a silný vliv sdělovacích prostředků, uvolnění tradičních rodinných vazeb a v neposlední řadě i určité části lidí jistá konzumnost způsobu života, způsobují ale prohloubení názorových rozdílů na rodinu a rodinný život mezi žijícími generacemi.

Dítě nepatří jen rodičům, to znamená, že ovlivní život i jiným členům rodiny, jako jsou prarodiče. Dobré vztahy s prarodiči je mohou v životě významně obohatit. Někdy to ale není vůbec jednoduché, obzvláště když je v rodině více dominantních či neústupných povah.

Dítě je přírůstek do rodiny, mezi rodiče, ale také do širšího rodinného kruhu, je i vnoučetem svých prarodičů. Je mnoho variací, jak prarodičům dávat vnoučata hlídat je či vychovávat. Závisí to na vztazích mezi prarodiči a jejich dětmi. Je tolik různých charakterů a tolik různých možností, že vybrat jedinou správnou variantu je zcela nemožné. Mnoho mladých párů pomoc prarodičů při hlídání dětí uvítají, ale většinou bydlí od obou prarodičů vzdáleně a navštěvuje je pouze na omezenou dobu. Řada maminek a tatínků má své rodiče v zaměstnání, kteří na důchod nepomýšlejí nebo si je spíše nemohou dovolit. Na svá vnoučata pak nemají tolik času. Některé páry by se zase bez pomoci prarodičů raději obešly. V mnoha okolnostech mají zásadní rozdíl v pohledu na podstatu věci, názory na výchovu obou generací se střetávají. Když ani jedna strana se nehodlá podřídit, tím vzniká řada konfliktů. Po narození dítěte se prarodiče často do soužití páru zapojují mnohem více, ale pod záminkou zájmu o vnoučata někdy také vstupují do samotného vztahu manželů. Novopečená maminka se většinou ke svému dítěti velmi silně citově upne a chce se mu zcela oddat. Prarodiče a to především tchýně se však nyní skrze vnuka či vnučku cítí být více oprávněni do mladé rodiny a se do výchovy dětí vkládat, protože mají poměrně bohaté zkušenosti s dětmi, stejně tak jako názory na jejich výchovu.

Se vstupem do manželství a pak s početím dítěte se leckdy tedy člověk musí smířit s tím, že rodinu vytváří nejen se svým manželem či manželkou, ale i s jeho nebo jejími rodiči. Jak tedy zapojit prarodiče do výchovy vnoučete tak, aby to nám všem působilo potěšení a nikoli další nežádoucí stres a konflikty? Najde-li se dobrý kompromis a vztahy s prarodiči budou harmonické, přinese to našim dětem pouze výhody počínaje odlišností pohledů a

úsudků na mnoho běžných věcí, přes vzájemnou úctu a respekt až k vnímání rodiny jako širšího celku, který utváří podobu naší společnosti. Děti budou mít další blízké osoby, s nimiž je možné trávit volný čas, kterým se mohou svěřit ve chvíli, kdy to u rodičů z jistých důvodů není možné. Budou mít další blízké, kteří jim sdělí svůj pohled a názor na svět, pomohou vysvětlit a ukázat, jak se stavět k různým životním problémům.

Americký psycholog L. M. Terman, definoval tři základní kritéria úspěšného partnerského soužití. Domnívám se, že se tato kritéria dají aplikovat i na vztah dětí, rodičů a prarodičů. Důležitými faktory pro dlouhodobě uspokojující (partnerský) vztah.

- **je schopnost přizpůsobit**
- **nemít nereálná očekávání**
- **schopnost dlouhodobě se vyvíjet spolu s partnerem**¹⁰

Schopnost přizpůsobit se, je opravdu základem každého úspěšného dlouhodobého vztahu je to velice důležité pro rodiče a prarodiče, kteří se snaží najít při výchově potomků společnou cestu. Jestliže jeden či všichni z účastných nepřizpůsobí své názory, představy a následné chování, není možné spolu vzájemně vyjít. Při výchově potomka mají v naší kultuře a v současné době hlavní slovo rodiče. Tudíž je jasné, že prarodiče se této výchově musí do jisté míry přizpůsobit. To znamená, že velmi dominantní prarodič, vynucují jednoznačně svoje postoje a názory na výchovu, bude pravděpodobně s většinou rodičů v konfliktu, neboť dnešní pokolení rodičů má své jasné a v mnoha případech značně vyhraněné názory na to, jak své dítě vychovávat. Velmi také závisí na tom, co rodiče dítěte od prarodičů požadují. Jestliže se jen vzájemně zdvořilostně navštěvují, pravděpodobně nevyhnutelnost přizpůsobit se bude z obou stran minimální. Jestliže však rodiče od prarodičů očekávají pomoc, například s hlídáním, které je dlouhodobé, i oni sami musejí své nároky na prarodiče srovnávat s jejich způsobem výchovy a kupříkladu i z některých ustoupit. Například pokud matka chodí na celý den do práce a dítě svěří babičce, není možné, aby po příchodu z práce babičce vynadala, že nebyly na procházce, pouze si spolu jen hrály. Jestliže chceme, aby nám prarodiče s výchovou pomáhali, je dobré si stanovit podstatné výchovné postupy či omezení, která si vyloženě nepřejeme či naopak, která vyžadujeme, ale ostatní určité věci je třeba nechat na člověku, který se hlídání ujal. Pro oboustranný klid je třeba

¹⁰ www.babyweb.cz/jak-kdy-zapojit-prarodice-do-vychovy-potomka

jako u ostatních problematických témat najít metodu, jak spolu vyjednávat a jak nalézt dostatečný kompromis. Nejlépe říci své požadavky narovinu a srozumitelně, protože nikdo neumí číst myšlenky a za své jednání pokud mu to nebylo řečeno, nemůže být kritizován. Také je dobré si uvědomit, že to, co my v tuto chvíli považujeme za jediné správné, vědecky ověřené, mohlo být před pár lety opravdu jinak a zrovna tak za pár let mohou být naše výchovné postupy přece jen zastaralé. Někdy stojí za to podívat se s nadhledem na výchovné postupy starší generace, možná přece jen mají babičky v něčem více zkušeností.

Dále je důležité rozpoznat, že naše očekávání jsou nereálná, je to bezprostředně složitější, hlavně pokud jsme-li o nich silně přesvědčeni. Očekávání, že výchova prarodičů bude naprosto stejná, jako naše je opravdu nereálné. Jestliže máme nějaká očekávání, měli by si pohovořit si o nich jak s manželem, tak s prarodiči a tyto své představy po vzájemných rozhovorech přinejmenším upravovat, ne-li někdy zcela opustit. Opět bude velmi záležet na očekáváních a představách také druhé strany a na vehemenci, jak bude svá očekávání druhá strana vyžadovat, aby se realizovala. Schopnost dozrávat a vyvíjet se, své představy, plány, postoje upravovat v rámci svého stárnutí, ale také dozrávání a dospívání dětí a stárnutí a změn životních okolností prarodičů.

Nesmím opomenout vztah mezi generací prarodiče a vnoučete, co si budeme povídat, samozřejmě vztahy mezi nimi se různí i s ohledem na věk dítěte. Vnoučata vnímají prarodiče jinak s přibývajícím věkem, jinak o nich přemýšlí, jinak si s nimi povídají, někde může přibývat i sporů. Vnoučata může odrazovat neochota babiček a dědečků učit se nové věci, které by jim usnadnily život v dnešním světě. Jde jistě i o to, že prarodiče si s vymoženostmi dnešní doby nerozumí, nemají k nim takový přístup jako mladší generace, nemají o nich takový přehled a většinou nejsou schopni naučit se s nimi zacházet. Vnoučata by je přesto ráda naučila něco nového z techniky. Většinou nemají zájem, protože je to pro mě příliš komplikované a vnoučata to může odrazovat od kontaktu s nimi, může to být zdrojem konfliktů. Vnoučatům totiž imponuje na svých prarodičích, když neztrácejí elán a mají o dění kolem sebe pořád zájem.

Dalším problémem může být i to, že prarodiče neberou své vnuky a vnučky vážně. Nepovažují jejich názory za hodnotné, protože toho neprožili tolik jako oni. Prarodiče tedy mohou sami vnoučata odradit tím, že je neberou jako rovnocenné partnery. Myslím, že to může bránit tomu, aby se vztah vyvinul dál než jen k běžným zdvořilým návštěvám. Prarodiče se také dost často brání tomu, že vnoučata můžou různé situace vidět jinak, že i názor vnoučat může mít nějakou váhu.

Také v tomto ohledu se musím zmínit, že ne vždy berou vnoučata vážně rady prarodičů, nebo díky „zastaralému“ pohledu na svět, neochotně přijímají. Zda si vnoučata nechají od prarodičů poradit nebo ne, závisí z velké části na jejich vzájemném vztahu. Pokud si spolu nerozumí, nevezmou si vnoučata k srdci ani jejich rady. Na druhou stranu jsou tací, kteří si myslí, že by se radami prarodičů nemohli řídit, neboť prarodiče pochopitelně mají jiné názory a konzervativnější pohled na svět než vnoučata. Někteří prarodiče žijí minulostí, nelíbí se jim současný svět, mají hodnoty, které už dnes člověk, pokud chce něčeho dosáhnout, může jen těžko dodržovat. Životy prarodičů a vnuků se liší, obzvlášť pokud je navíc vnouče z města a babička nebo dědeček z vesnice.

Samozřejmě se tedy setkáme i s vnoučaty, která mrzí, že pro prarodiče nejsou rovnocennými partnery, i s těmi, kterým na tom nezáleží, i ti svoje prarodiče neberou jako rovnocenné partnery. Někteří si v období puberty s prarodiči nerozuměli, ale v současnosti si jich váží mnohem více, snaží se od nich něco naučit. Prarodiče mohou být pro svá vnoučata i určitým vzorem, jen těžko si představují život bez nich. Jsou ale i případy, kdy se vztah vyvíjí opačným směrem a pro vnoučata je naopak čím dál těžší hledat s prarodiči společnou řeč nebo s nimi jednoduše dobře vycházet.

Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012 mimo jiné i o vzájemné soudržnosti jednotlivých generací, které sobě vzájemně podléhají. Předávání hodnot, kultury a zkušeností se děje v okruhu mezigeneračních vztahů. Pro kvalitu života v každém věku mají mezigenerační vztahy principiální význam a to nejen pro rozvoj jedince, ale celé společnosti. Stáří přináší řadu pozitivních hodnot. Seniorská generace hraje významnou roli v rodinách i v celé naší společnosti, proto by tato role měla být podporována. Podpora mezigeneračních vztahů a spolupráce by měla být součástí všech činností realizovaných v procesu stárnutí populace se záměrem přispět k rozkvětu společnosti pro všechny generace.

11

¹¹ www.mpsv.cz/cs/5045, (Retriever : 3. 7. 2011)

2 GENERACE PRARODIČŮ A VNOUČAT

V této kapitole se budu věnovat především generaci prarodičovské a generaci vnučat. Nejprve se budu popisovat to, jakou roli prarodiče v rodině zaujímají, poté přiblížím charakteristiku a typy prarodičů. Dále zde popisují roli a charakteristiku vnučat.

Pod pojmem generace si můžeme představit myšlenkové proudy určité doby, její ideje. Hlavně proto, že mezi vnučaty a prarodiči je značný generační rozdíl, jelikož každý z nich vyrůstal v odlišných kulturních podmínkách a době. Myslím, že nezáleží na věku, ale na tom jak se navzájem budou tyto dvě generace tolerovat a respektovat.

Když se člověk stane prarodičem, babičkou či dědečkem, relativně ustálené vztahy se začnou povážlivě houpat, všechny dosud vyrovnané kameny se dají do pohybu a rodinná struktura a řád se přeskupí. Jednotlivý členové rodiny smění svá místa i role a jejich pořadí i pozice se v rodové linii mění. Ocitají se v novém a jim zatím neznámém světě, na cestě prarodičovstvím naráží na různá překvapení, radost a vlastně emoce všeho druhu, často se nevyhnou i zklamání. Pro některé to může být období konfliktů strastí a rodinných rozchodů, pro jiné všední a přitom velice důležité období lásky a vděku. Můj dědeček říkal, že každý kdo zažil, může říci, že stát se prarodičem je něco výjimečného a úžasného, samozřejmě jestli dítě opětuje jeho lásku.

V této době bych mohla vnučata popsat jako mladou vzdorovitou generaci, která postrádá dostatečnou úctu ke starším má své plusy i mínusy, takže opěťovaná láska může být také i nemusí. Dále v kapitole Charakteristika vnučat a jejich role v rodině.

2.1 Role prarodičů ve výchově

Role prarodiče, znamená plno změn, v době kdy se stávají rodiče prarodiči, uvědomují si stále více, že každý den, každý okamžik, jim připomíná vlastní konec. Vnímání délky života se mění a najednou si uvědomují vlastní pomíjivost. Proto v tomto životním období, kdy se neúprosně krátí čas jejich života, by si mělo užít si všeho, co mají rádi, k tomu bezesporu patří i prarodičovství.

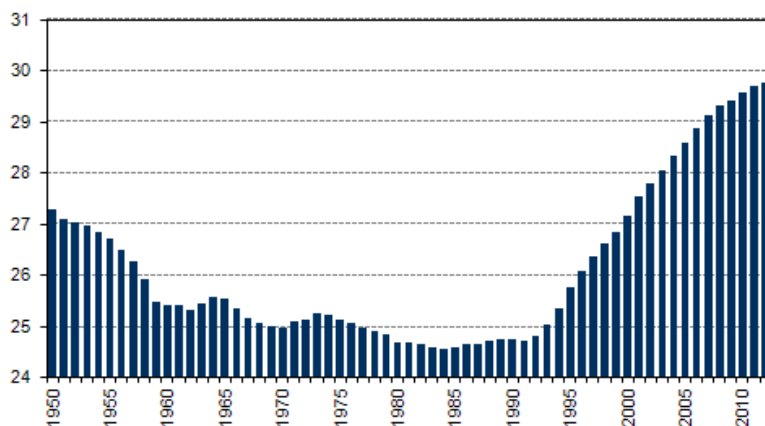
Mohou se dostat do této role nedobrovolně, může to znamenat, že prarodičovství ohrožuje do té či oné míry jejich představu o dalším jejich životě a nějakým způsobem být dotčena emočně sociálně a obecně psychologicky. Vnučata se můžou stát pomyslnou brzdou v dalším životě, mohou být na jedné straně pokládána za pokračování vlastního rodu, ale

současně za element, který zdržuje a omezuje vlastní život a poslání, kterému se prarodiče právně věnují.

Dunovský (in Válková 2007) uvádí tyto nejdůležitější faktory, ovlivňující roli:

- věk a zdraví
- předchozí postavení v rodině
- sociální třída, profese, společenské postavení
- urbanizační prvky (město-venkov)
- regionální či národně-kulturní zvyklosti
- geografická vzdálenost
- osobnostně-individuální prvky
- prarodičovství ze strany dcery – syna

V minulých letech se vdávaly mladé dívky jako nezletilé a tím, že se stávaly matkami velmi brzy, dostaly tak svou matku do role babičky někdy ve věku málo přes třicet let. V dnešní době je tomu trochu jinak. Podle Českého statistického úřadu se věk žen od roku 1990 rapidně zvyšuje. Průměrný věk žen při narození dítěte je v roce 2010 více jak 29 let.

Graf č. 1. Průměrný věk žen při narození dítěte v letech 1950-2012 ¹²

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že průměrný věk babiček a dědečků v současné době začíná okolo 50 let jejich věku. Vágnerová (2007) vidí tento věk z hlediska vývojové

¹² Český statistický úřad 2011 -

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/prumerny_vek_zen_pri_narozeni_ditete_letech_1950_2012

psychologie jako starší dospělost. Tato doba představuje významný sociální mezník – začátek stárnutí.

Dalšími faktory jak je chápána role babičky a dědečka je věk vnoučat. Jsou to také ale situace, jako například náhradní rodinná péče, rozvod, ovdovění a další. Tyto situace mají velký vliv na atmosféru v nukleární rodině (Válková, 2007).

Podle Klimeše (in Válková 2007) se podílí sociální kontakt prarodičů s vnoučaty na dlouhověkosti. Zdůrazňuje, že umělé oddělování obou generací, které evolučně patří k sobě (školky a domovy důchodců) bez možného frekventovanějšího kontaktu ochuzují život jako takový, děti jsou ochuzovány o možnosti získávat životní moudrost, nadhled, vzorce chování, úctu ke starším osobám a tím i přípravu na vlastní stáří. Na druhou stranu prarodičům bereme důležitou součást jejich života.

Práva prarodičů naše legislativa neupravuje, záleží proto na síle citových vazeb, které jsou vybudovány v rodinách rodinnou výchováním, na jejich síle a trvalosti, vztahy v rodinách nezáleží tolik na zeměpisné vzdálenosti, značně důležitější význam hraje intimnost, nebo vzdálenost emocionální. Úvahu nad citovými vazbami v rodině krásně definuje (Válková 2007) „*V citových vztazích se nejlépe, nejsilněji, nejvydatněji uspokojuje jedna z našich nejvýznamnějších duševních potřeb: potřeba životní jistoty.*“¹³

2.2 Charakteristika prarodičů

Podle Vágnerové „*Je stárnutí a stáří interpretováno jako komplexní proces, který má svou složku psychickou, somatickou a sociální. Proměna psychických funkcí je vždy individuálně specifická a je do určité míry dána již předchozím průběhem života. Psychický vývoj představuje cyklus na sebe navazujících proměn. Tyto proměny lze sledovat jak prostřednictvím změn jednotlivých psychických funkcí, zejména kognitivních a emotivně-regulačních, tak prostřednictvím proměny podoby základních sociálních rolí dospělosti: partnerské, profesní, rodičovské a prarodičovské.*“¹⁴

Z hlediska psychologie má prarodič, když se dostává do nové role, dost co dělat, aby se této nové proměně přizpůsobil. Ženy schválně zastírají svůj věk, jako by to mohlo zastavit

¹³ VÁLKOVÁ H. *Babičky a dědečci*. In Wittmannová, j. (ed.), *Aktivní v každém věku*. 2007, 76 s.

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*, 2007, anotace

cestu k nové image. A muži využívají každou příležitost, aby předvedli, že jejich síla a mužnost jsou pořád tady.

Rodiče se prarodiči stávají ve starší dospělosti, což je období středního věku od 45 do 60 let. Jsou i takové výjimky, kdy se mohou rodiče do této situace dostat i v mladší dospělosti tzv. zralé dospělosti. Pod tíhou událostí a změn, které v tomto věku nastupují, jako jsou tělesné změny vyhraňování názorů, vliv zkušenosti, budování společenského postavení, orientace na domov a zaměstnání, kolem 40 let někdy změna profese někdy pracovní i životní stereotyp. Začátek krize středního věku a uvolňování z vazby na rodinu. Mění se i představa o partnerství. Otvírá problém vlastní identity. Někdy mají silný pocit nutnosti změny. Roste tendence zabývat se sám sebou. Může nastat bilancování minulosti a riziko rozpadu rodiny. Pokud se rodina rozpadne, zakládají nové rodiny a proto, se může stát že, i v této fázi babička se stává zároveň matkou.

Počátek stárnutí je výrazný po 50 roce, objevují tělesné změny, častější nemoci. Pozvolný úpadek tělesných funkcí, zhoršování smyslových funkcí, méně síly, pomalejší reakce. Mění se postoj k vlastnímu tělu, někdy bývá ve stáří i rezignace na vlastní život.

Objevuje se i snaha předávat zkušenosti dál, ale jejich výkony kolísají, mění se a přichází oslabení. Bývá snižená flexibilita myšlení, zhoršuje se krátkodobá paměť, mění postoje k učení, ubývají kognitivní funkce, ale to závisí na dědičnosti, vzdělání a aktivitě, partnerství a rodině, životním stylu, osobní spokojenosti a vyrovnanosti.

Postupné uzavírání profesní kariéry, vyskytují se nové představy o budoucnosti. Mění se postoj k hodnotám. Pro toto období stárnutí je charakteristický, syndrom prázdného hnízda, odchody dětí, nemoci a umírání rodičů, vztahová proměna v partnerství, mnohdy pasivní akceptace partnera, odmítání změn v životním stylu, preference pohody a jistoty. Starší člověk se více uzavírá, mění se postoje k lidem. Někdy pečují o staré rodiče, podporují děti a jejich rodiny, připravují se na roli prarodiče. V období stáří velice často přesvědčení o nízké hodnotě a nekompetentnosti stáří tzn. podceňování, odmítání starých lidí. Do období 69 let – muži, 77 let – ženy je charakteristické přibývání nemocí, strukturální i funkční změny mozku, vlivem genetických dispozic i vnějších faktorů, zpomalení reakcí, změny prožívání a chování, změny orientace v prostředí tj. úbytky smyslů, úbytky v paměti, obtíže v učení, horší přizpůsobivost. U prožívání a chování dochází většinou k citové labilitě, změny vůle. Zdůraznění některých vlastností jako jsou samotářství, hovornost, někdy opatrnost, puntičkářství, úzkostnost, sklon k nespokojenosti, egocentrismus. Velice často bývá

riziko nepřiměřených reakcí a postojů a tendence opakovat sdělené, zaměření do minulosti, bilancování. Na tomto místě bych ráda uvedla rozdělení Mühlpachra (2004), který za mladé seniory považuje jedince v rozmezí let 65-74, za staré seniory v rozmezí let 75-84 a jedince nad 85 let za velmi staré seniory.

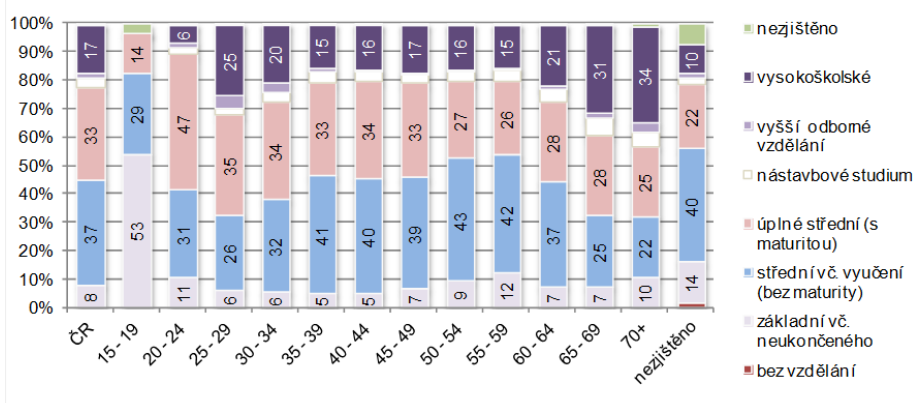
Velice v tomto období záleží aktivizace přiměřených obranných mechanismů pro zvládnutí zátěže stárnutí. Integrovat se tzn. pochopit smysl život, smíření a přijetí vlastního života, nahlédnout na vlastní život jako součást celku a potřeba sociálního kontaktu i samoty. Bohužel k tomuto věku patří i úmrtí partnerů. Při zhoršení zdravotního stavu dochází ke ztrátě jistoty soukromí a změně životního stylu, to zapříčiňuje nižší sociální status. Vše postupně chátrá vlasy, kůže, výkonnost celého těla.

Někteří senioři vzhledem k technickému pokroku a stále novým civilizačním vymoženostem ztrácejí pocit, že se v životě něčemu naučili a že to mohou předat svým potomkům. Přicházejí o své sebevědomí. Mladí životní moudrost a dobře míněné rady starších nepřijímají. Zajímavé je, že to neplatí např. ve vztahu dědeček a vnuk nebo vnučka. Vidíme to kolem sebe, vnuk naučí dědečka s internetem a mobilem. Pokud si to přeje a on naopak ukazuje svým vnukům krásy přírody, vypráví jim o historii prostřednictvím svých vzpomínek a příběhů dávají prarodiče vnoučatům nahlédnout do starých časů, do důležitých okamžiků dávné historie i do kulturního dědictví. A co je neméně důležité, především také do dějin vlastního rodu. Znat životní osudy předků je pro dítě mimořádně přínosné, protože to dává pocit kořenů a identity. Vztahy mezi prarodiči a vnoučaty ukázala, že více než polovina prarodičů má pocit, že kromě lásky a náklonnosti od nich vnoučata očekávají právě schopnost se zájmem naslouchat, která roztěkaným přepracovaným rodičům tak často chybí. Prarodiče se pro vnouče nezřídka stávají také důležitými zpovědníky a poradci. Pomáhají dítěti zpracovat či rozptýlit případné problémy v soužití s rodiči, sourozenci, nebo i učiteli a kamarády. Dojde-li například ke konfliktům v rodině nebo dokonce k rozvodu bývají prarodiče nejbližší podanou rukou.

Pokud rodiče z nějakého důvodu potřebují zastoupit. Je tomu tak především proto, že prarodičům na vnoučeti obvykle skutečně záleží, takže rodiče jim mohou důvěřovat a vědí, že i v jejich nepřítomnost bude dítě obklopeno nepředstíraným zájmem a láskou. V minulých dobách byla vnoučata zvyklá zachovávat od prarodičů odstup, bylo zvykem vůči starším zachovávat respekt a úctu. Dnes, vzhledem k stále se zlepšujícímu zdravotnímu stavu seniorů, nebojí se dovádět s vnoučaty doma i na zahradě nebo klidně i na veřejnosti. Kolik prarodičů s vnoučaty potkáváme na horách nebo u moře. V neposlední řadě bývají poskytova-

teli mladým rodinám finanční oporou a rodina má pak větší pocit stability. Je vidno, že prarodiče pro rodinu jsou velice důležití, v tomto smyslu musím vyzdvihnout, že v Itálii se slaví národní svátek babiček a dědečků (2. října). Tuto připomínku ustanovila italská biskupská konference. Je spojena s četnými akcemi, jejich účelem upozornit na důležitost role prarodičů v životě společnosti.

Samozřejmě se musím zmínit o seniorském vzdělávání, které je stále více vyhledávána. Někteří senioři rádi jdou s dobou a využijí možnost, která se jim naskýtá v podobě Univerzity třetího věku (U3V), která flexibilně reaguje na potřeby a požadavky seniorů 21. století. Neustále rostoucí zájem starších lidí s chutí a vůlí smysluplně trávit svůj čas, vzdělávat se, dovídat se novinky ze světa vědy a současně se seznamovat s lidmi a odborníky z praxe. Více se přiblížit mladší generaci, tím i svým vnoučatům. Vytváří a podporuje primární cíl a záměr všech U3V v České republice. Hlavním cílem je navazovat vztahy, kontakty, bojovat proti izolovanosti, prolomit osamělost, najít místo v generační hierarchii a v neposlední řadě vytvořit prostor k nalezení přiměřených hranic ve vztahu prarodiče/vnoučata a vytvořit mezi nimi novou vztahovou dynamiku. Také toto prostředí přináší starší generaci pomyslný návrat do mládí. U3V vzniklo v ČR na humanitních univerzitách již v osmdesátých letech minulého století. První přednášky a kurzy se většinou týkaly vztahu člověka k přírodě (Člověk a příroda, Zdravé potraviny, Problémy stárnutí apod.) K většímu rozmachu seniorského vzdělávání došlo v devadesátých letech, kdy jednotlivé vysoké školy mohly uplatnit ve studijních programech svá specifika. V r. 1995 bylo založeno občanské sdružení Asociace Univerzit Třetího Věku. V roce 2003, kdy MŠMT poskytlo univerzitám v rámci Rozvojových a transformačních projektů finanční prostředky na zavádění seniorského vzdělávání tím se zlepšila významně situace. V průběhu základního tříletého studia mají studenti každý týden přednášky, které jsou zaměřeny na témata konkrétního výukového bloku, jako např. Ekonomické změny společnosti, Kvalita potravin a zdraví, výživa, Moderní trendy v pěstování ovoce a zeleniny, Zdraví lesů ČR, Angličtina, Principy výživy, Genealogie, Kreslení, Trénování paměti, Digitální fotografie či Základy práce na PC., Němčina a ruština pro mírně pokročilé, kurz cvičení pro seniory, kurz Úloha Policie ČR, kurz Techniky dobré paměti a řadu dalších. Zájem seniorů užívat si aktivně života není omezen, viz tabulka.

Graf č. 2. Vzdělání ekonomicky aktivního obyvatelstva podle věkových skupin

Ekonomicky aktivní senioři mají na rozdíl od zbytku populace výrazně vyšší vzdělání. Téměř 70 % ekonomicky aktivních lidí ve věku 65 a více let má maturitu či ještě vyšší vzdělání. K této hranici se blíží z mladších věkových kategorií pouze věková skupina 25-29 let. Ta ovšem nemá tak vysoké zastoupení vysokoškoláků. Vysokoškolsky vzdělaných lidí je ve věkové kategorii 65-69 let 31 % a ve věku 70 a více let 34 %. Žádná jiná věková kategorie ekonomicky aktivního obyvatelstva tak vysokých kvalit ve vzdělání nedosahuje. Ve věkové skupině 60-64 let je v České republice 207 348 ekonomicky aktivních osob, ve věku 65-69 let 64 067 a ve věku 70 a více let 34 461.¹⁵

Tato tabulka potvrzuje, že starší lidé chtějí rozumět světu svých vnoučat. Potvrzuje to rostoucí počet zájemců o studium na univerzitě třetího věku. Kurzy postarším zvidavcům přitom nabídnou jen to nejzajímavější.

2.3 Typy prarodičů

Již jsem zmiňovala, že chování prarodičů vůči vnoučatům je určováno mnoha rozmanitými faktory a je neuvěřitelně proměnlivý a nevyvíjí se podle určitých schémat, podléhají nově vzniklým životním situacím, které se objevují na straně prarodičů i jejich dětí a vnoučat. Ač někdy vniká mezi nimi vzájemné napětí a stávají se z nich nepřátelé, jejich cesty zase scházejí, aby si navzájem pomáhali.

Je to běžný tok existence, který není nijak podřízen přesným psychologickým normám, alespoň co se týče složitých sítí interpersonálních vztahů. Prarodičovství je doba kdy je

¹⁵ www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/evropska_unie_eurostat

schopna starší generace udělat něco pro prosperitu vnoučat a pokračování další generace i přes vnitřní konflikty a nadměrného obětování a snahu se podřídit se budoucnosti svého rodu.

Ráda bych definovala chování prarodičů do několika skupin, tak jak je popsali Matějček s Dytrychem (1997).

Vládci rodiny, jsou to ti kteří i ve svém věku resp. stáří udržují respekt svých dětí a pochopitelně také svých vnoučat. Jsou uznávanými autoritami, nikdo se jim neodvážá odporovat, vše se řídí tím, co považují oni za správné. Přitom nemusí, jít o nesprávná rozhodnutí většinou, jsou moudrá. Jsou však prováděna autokraticky a většinou se málo přibližují přáním ostatních členů rodiny. Svým chováním vzbuzují nejen vážnost ale i úctu a určitý druh obav z jejich případného hněvu. Většinou se rodina pokouší pro tichou vzpouru, ale vše končí tak že si udržují i nadále svou nezvratnou pozici, takže rodina se buďto podřídí nebo nastanou mezi nimi konflikty.

Protektori jsou ti, pro které je narození vnoučete velikou emoční událostí. Za svůj cíl si kladou je neustále ochraňovat a starat se o ně a chtějí jen to nejlepší. Viní rodiče z toho, že s nimi neumí zacházet, chránit je před cizími lidmi. Zasahují velmi rázně do drobných dětských sporů. Hlídkají svá vnoučata, aby jim nebylo ubližováno, rozhodují o tom, s kým si můžou a nemůžou hrát, protože se bojí, že by je mohl někdo zkazit. Nejhorší je to když se vnoučata dostanou do puberty, do někoho se zamilují, prarodiče jsou netolerantní. Chtějí, aby se chovali pouze podle jejich představ, protože oni to s nimi myslí vždy nejlépe.

Obětavci jsou ti, pro které vnouče je jedním z nejvýznamnějších bodů jejich života a jsou ochotni pro ně udělat prakticky vše. Nelitují svých sil ani majetku, pro svá vnoučata by se rozdaly. Nijak se nesnaží zasahovat do chodu rodiny svých dětí, ale pouze přispět k tomu aby se rodina, především vnoučata cítila co nejlépe. Bez problémů dovedou odložit uspokojení svých potřeb, aby byly uspokojeny potřeby vnoučat, chovají se jako altruisté a také tím učí i svá vnoučata, což je velice důležité pro život.

Opuštění prarodiče, jejich děti a vnoučata často bydlí ve vzdáleném místě a ne přilíží o ně stojí, omlouvají se tím, že nemají dostatek času, financí atd. Pro takové prarodiče je pak utrpením když mají odpovídat na zvědavé otázky sousedů, často si musí vymýšlet. Vnoučata si už od začátku k nim pěstují chladný vztah, který mají i jejich rodiče často mívají prarodiče pocity nevděku a křivdy a hůře se s touto situací smířují.

Jelikož je život člověka se neodehrává se podle předem daných plánů a také je značně rozdílný, tak i vztah prarodičů a vnoučat může mít mnoho podob, stejně tak, jako mají mnoho podob vztahy v rodinách, které mohou do jisté míry ovlivnit i tyto výše uvedené typy prarodičů.

2.4 Charakteristika vnoučat a jejich role v rodině

Podle Cibulce (1980) je z hlediska rodičů nutné zabezpečit přiměřené postavení dítěte respektive vnoučete v rodině s jasným vymezením jeho práv a povinností, ovšem i jejich důsledné dodržování a respektování, jak ze strany otce, tak matky i dalších členů rodiny. Tak stejně říká, že se musí zabezpečit i solidní příprava na vstup dítěte do života, pěstovat důležité vlastnosti, jako je samostatnost, rozhodnost, přiměřené sebevědomí, sebekázeň, respektování zásad slušného chování a další.

Jako hlavní přednosti (Cibulec, 1980, s. 24) vidí u mladých životní sílu, touhu po novém, nekonvenčnost, kritičnost, odhodlání řešit úkoly, ale také vyrovnávat se s konflikty, přizpůsobivost. Jako nedostatky vyjmenovává neukázněnost, lehkovážnost, podceňování nebezpečí, progresivitu, egoismus. Tato slova jistě platí i pro mladou generaci dneška.

Tak se nesmí zapomínat i na to, aby dítě, nezneužívalo svého postavení v rodině například z hlediska preference ze strany babičky nebo dědečka. Co si budeme povídat, nemalá většina z nás to poznala. Rozmazlování prarodičů a to může negativně ovlivnit vztahy mezi členy rodiny, protože povětšinou mají vlastní představu o způsobu výchovy jak o jejich potrestání, tak o jejich odměňování.

Role dítěte v rodině se mění podle toho, jak dítě vyrůstá, přechází do předškolního, školního věku a také puberty a v období adolescence, tím se mění i plnění úkolů, požadavků na dítě a stejně tak i využívání jejich práv a výhod, také s přibývajícím věkem vnoučat ubývá kontaktu s prarodiči. Velice důležité je aby rodiče a širší rodina nezapomínali na důležitý fakt, že dítě je schopno plnit svou roli natolik, do jaké míry mu to dovolí, jaké bude mít souhrnné podmínky, jak bude komunikovat se svým okolím, hlavně s rodinou, což je velice důležité. Může se stát, že některé rodiny o dítě nemají zájem ať už z nedostatku času nebo jiných příčin, tím je narušeno plnění přirozené role dítěte, čímž trpí dítě, ale i rodina.

Dítě se učí imitovat a projevovat emoce se, kterými se posléze ztotožní. „*Dítě je jako stroj přesně ladící s emocemi, které ho obklopují.*“¹⁶

Učí se vnímat čas a díky starší generaci si představit vlastní stárnutí a tím hlavním naučit se toleranci ke stáří jako takovému, tím se stávají empatičtější.

Prarodičům se s vnoučaty, dostává spoustu nových podnětů, které jsou spojeny s velmi silným motivačním faktorem, rozšiřují mu pole k vyjádření, často se s nimi vrací k činnostem, které aktivně provozovali naposled se svými vlastními potomky. Potvrzuje to, také Matějček (1992): „*Vnoučata dávají prarodičům možnost uspokojovat potřeby, totiž potřebu stimulace, smysluplného světa, citové jistoty, identity i výhledu do budoucna, čili otevřené budoucnosti. Tyto potřeby se mohou u prarodičů ozývat akutněji než ve vlastní fázi rodičovské.*“¹⁷ Prarodič vnouče chápe jako další část svého života, jako jeho pokračování.

¹⁶ LUSSO, V. C. *Prarodiče, rodiče a vnoučata*, 2011, s. 104

¹⁷ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1992, s. 101

3 VZTAHY PRARODIČŮ MEZI GENERACEMI

Fungující rodina je pro seniora přístavem psychické i fyzické pomoci, vzájemné podpory a předávání hodnot. Citové vztahy mezi generacemi jsou obohacáním života dětí, rodičů i prarodičů. Podoba dnešní rodiny je výrazně jiná, než tomu bylo v době, kdy dnešní prarodiče byly děti. V České republice žije pouze 15% dětí ve společné domácnosti se svými prarodiči. (Vágnerová, 2007). V Národní zprávě o rodině (2004) najdeme tabulku forem rodinného soužití seniorů ve věku 60-79 let, ze které se dozvíme, že žije v domácnosti svého ženatého syna nebo vdané dcery 23 % seniorů. Ale nejsou zde popsány, v kolika z těchto domácností jsou také vnoučata. Tím se kontakt mezi prarodiči a vnoučaty, kteří spolu nesdílejí domácnost, se stává spíše svátečnějším jevem, tak se pomalu ztrácí čas pro předávání hodnot a postojů, vzájemné učení a celkově trávení společného času těchto dvou generací. Ubývající vícegenerační domácnosti mohou mít vliv na vznikající překážky a prohlubující se rozpor mezi prarodiči a vnoučaty. Na druhou stranu právě společné soužití je velkým zdrojem konfliktů mezi generacemi, jak uvádí Cibulec (1980), jsou v takové rodině příčinou konfliktních vztahů hlavně rozdílné postoje, představy, názory na svět, společné soužití, výchovu dětí, hodnoty atd. Takže často mohou konflikt vyvolat způsoby jednání a komunikace, které jsou důležitým prvkem.

Prarodiče mohou pociťovat neúspěšnost z vlastního rodičovství, také mohou velice obávat ztráty vnoučat. Vnoučata bývají zvláště v mladším věku výrazně ovlivněna jednáním rodičů, které nemusí být styku s prarodiči vždy nakloněno. Bolest a strach ze ztráty vnoučat tak může být, jak uvádí Matějček (1992), mnohdy příčinou do krajnosti vyhraněných postojů a jednání prarodičů. Dodává také důležitý fakt z poradenské praxe, že při rozvodu prarodiče zpravidla silně stojí na straně svého dítěte. V takovém případě mohou mít tendence znehodnocovat v očích dítěte jeho druhého rodiče, v němž právě spatřují nebezpečí pro budoucnost svého vztahu k vnoučeti.

Nad vztahy mezi generacemi se zamýšlel také Matějček (1992), který podotýká, že náš zákon o rodině uznává pouze rodinu dvougenerační. *„Rodiče mají zákonný vztah k svým dětem a děti k nim. Prarodiče však ke svým vnukům už zákonný vztah nemají, a v tomto smyslu tedy do rodiny nepatří. Fakticky a psychologicky ovšem do rodiny patří a jsou v ní*

velice významným činitelem.“¹⁸ Matějčkova informace z roku 1992 je ale již pozměněná. Zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.) totiž říká: „*Vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině, může soud upravit styk dítěte s prarodiči.*“¹⁹ Matějček vzápětí dodává, že vztah mezi prarodiči a vnoučaty zásadně ovlivňují následující faktory týkající se prarodičů: jejich věk, vztah k vlastním dětem a vztah k vnoučatům. Např. vlivu rozvodu rodičů na děti se věnuje velmi pozornosti, ale zabýval se někdo tím, jak se rozvod dotýká prarodičů? Zákon o rodině může upravit styk prarodičů a vnuků, nedojde-li při rozvodu k dohodě a bude-li to vyžadovat zájem dítěte a poměry v rodině, soud může styk upravit (přikázat). To se děje často u rozvedených párů, kdy jeden z rodičů zamezuje prarodičům v setkávání.

Pokud selže rodina (rodiče se o dítě nestarají), mohou prarodiče být poručníky, pěstouny nebo jim může být dítě svěřeno do náhradní výchovy. Osvojení je, ale vyloučené.

V životě se mohou vyskytnout různé nepředvídatelné situace, které znemožní pobyt dítěte v jeho biologické rodině. Důvody mohou být různé, osobní, vynucené okolím (jako např. nástup výkonu trestu odnětí svobody, léčba závislosti na alkoholu, apod.), zdravotní onemocnění vyžadující dlouhodobou hospitalizaci, a v nejhorším případě i smrt rodičů.

Samozřejmě záleží na schopnostech a možnostech dalších členů domácnosti, příp. širší rodiny, zda se o nezletilé dítě dokáží postarat. Pokud by se ukázalo, že nikoliv, pak právě v těchto případech je možné využít pěstounské péče, jako řešení krizové situace.

Nejlepší pro dítě však je, když se svěří do péče někomu známému, například prarodičů. V Česku je podle ministerstva práce asi 8 500 pěstounských rodin. V celkem 51 procentech z nich se o děti starají právě prarodiče. Protože to dítěti nejvíce prospívá, jelikož je nekriticky milují a ochraňují. „*Na jedné straně jsou prarodiče na osudu svých vnoučat citově angažováni na druhé straně, je to jediné, co jim zbývá a k čemu se citově upínají.*“²⁰ Nově prarodičům pomáhá zákon novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kdy se také dostali na řadu dávky pěstounské péče. Čtveřici dosavadních dávek doplnila nová dávka, příspěvek při ukončení pěstounské péče. Zároveň jsou dávky vyjmuty ze zákona o státní soci-

¹⁸ MATĚJČEK, Z. *Rodičům mentálně postižených dětí*, 1992, s. 96

¹⁹ ZÁKON O RODINĚ ve znění účinném 1. 1. 2013, naposledy novelizován zákonem č. 401/2012 Sb. ze dne 5. září 2012. [online], § 27).

²⁰ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní nevládní a náhradní*, 1994, str. 81.

ální podpoře a vtěleny do zákona o sociálně-právní ochraně dětí (ZSPOD 4díl). Zda bude odměna pěstounovi – prarodiči přiznána, bude rozhodovat krajská pobočka Úřadu práce na základě podkladů od příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Příspěvek je určen k pokrytí základních potřeb dítěte v pěstounské péči a supluje dítěti výživné od rodičů. Nárok na tuto dávku má nezletilé i zletilé nezaopatřené dítě, nejdéle však do věku 26 let. Výše příspěvku je stanovena za kalendářní měsíc pevnými částkami, a to v závislosti na věku dítěte a s ohledem na stupeň závislosti na pomoci jiné fyzické osoby.

3.1 Pozitiva spojená s výchovou prarodičů

Každý člověk se dostane do role prarodiče, nebo je tato funkce po něm požadována, je jim padesát, šedesát, sedmdesát, nebo dokonce ještě více. Prožívají období tzv. třetího věku nebo i čtvrtého, čímž chápou, co vlastně znamená stárnutí. Staří lidé byli oceňováni jako prameny moudrosti, ale dnešní doba navzdory technologická revoluce udělala ze starší generace negramotné, nevzdělané a zaostalé. Ale zůstává jedna oblast, která je velice důležitá a ve které znalosti věkem nestárnou a to jsou mezilidské vztahy. S přibývajícím věkem se lidé propracovávají k jisté moudrosti, kterou může využít v komunikaci a v rozvíjení mezigeneračních a mezilidských vztahů. Moudrost znamená v první řadě emocionální vyrovnanost, jenže ta se musí rozvíjet, protože se nenajde jen tak na chodníku. Pomáhá člověku, aby byl schopen kompenzovat se s tím, co mu život přinesl, aby se lépe ovládal, zachoval klid v určitých situacích, aby se nelitoval a nezahořkl kvůli promrhaným. „*Moudrost, znovu a znovu pomáhá učit se, jak své limity přeměnit ve zdroje a jak být shovívaví k ostatním.*“²¹

Na rozdíl od mladých rodičů, kteří se některým věcem teprve musejí naučit, mají však prarodiče jednu velkou výhodu. Nelze jim upřít zkušenosti s výchovou a praxi ve všech oborech činností. Mají více času, a tak řeší věci v klidu a s nadhledem. Jsou tolerantnější. Těší se, až budou moci svým vnoučkům ukázat svět a dopředu vědí, čemu je naučí. Dítě potřebuje ke svému duševnímu rozvoji nejen obvyklé výchovné prostředky, ale i laskavé doprovázení své fantazie, svých snů, svých obav. To zajisté dokážou prarodiče lépe než rodiče.

„Pokud prarodiče se svými vnoučaty tráví čas, od malička přispívají vysokou měrou k jejich socializaci a uvědomování si hodnot v životě. „Tím, že děti tráví čas s lidmi různého

²¹ LUSSO V. C., *Prarodiče, rodiče a vnoučata*, 2011, s. 93

věku a zaměření, si obecně lépe uvědomují vztahy mezi lidmi, jsou tolerantnější a zpravidla mají také větší úctu ke stáří.“²² V závislosti na tom disponuje-li senior „emoční moudrostí“ se z něho může stát „pomáhající prarodič“ nebo „problémový prarodič“ a to může být kamen úrazu.

Chování prarodiče velmi ovlivní rodinu a její členy, ať už společně bydlí nebo se jen navštěvují. Buď přímo žijí v rodině svých dětí, vídají se s vnoučaty každodenně a starají se o ně nebo žijí odděleně a do chodu rodiny zasahují pouze nepřímo pomocí návštěv, příležitostných setkání atd. Prarodiče často mohou dětem pomoci právě díky svému věku, mohou s nimi trávit více času než pracující rodiče. Často pomáhají nejen rozhodovat se o důležitých životních krocích, ale také přenést se přes těžká období, jako například rozvod rodičů. Vědci zjistili to, že více než třetina babiček se stará o vnoučata pravidelně a čtyřicet procent pomáhá čas od času. Zvláště zajímavá je souvislost mezi zapojením prarodičů do výchovy a pohodou dozrávajících dětí. Pozitivní vliv na vnoučata měli jen ti prarodiče, kteří se do jejich života opravdu zapojili, nestačila jen blízkost.

Když se na tuto problematiku podíváme pozitivně, může být prarodič pro rodiče a děti velkou oporou. Určitě jsou pro každou rodinu velkou oporou ti prarodiče, kteří mají svá vnoučátka velmi rádi. Udělali by pro ně vše, co jim na očích vidí. Proto, ani rodičům nedělají problémy, nemluví jim do výchovy, ochotně pomáhají, když rodiče dětí musí být v práci. Pokud mají prarodiče s vnoučaty mezi sebou pěkný vztah, pomůže to celému rodinnému kruhu. Děti budou rády společně se svými prarodiči trávit volný čas. Děti se tak zabaví a rodiče si mohou odpočinout nebo pracovat. Každý člověk je jiný, proto není dobré prarodiče srovnávat. Také není dobré automaticky všechny prarodiče kritizovat. Je spousta rodin, které fungují s prarodiči naprosto dokonale. Každý dotyčný zná svojí roli, proto se navzájem respektují a pomáhají si.

Obě generace děti a prarodiče se navzájem znamenitě doplňují, každá má část toho, co té druhé chybí. Prarodiče většinou považují kontakty se svými vnoučaty za velmi důležité a chápou je jako obohacení. Díky nim se prarodiče cítí mladistvější, vnoučata představují rozšíření jejich osoby za hranice vlastního bytí. V podstatě ve vnoučatech tzv. „žijí dál“,

²² Gillernová I., Katedra psychologie Univerzity Karlovy, (<http://slunerc.webnode.cz/aktivity-pro-seniory/>)

což představuje jistou formu věčnosti. Vnoučata naplňují jejich potřebu otevřené budoucnosti, stimulace, citového vztahu, seberealizace a orientace.

Prarodičovství je významnou součástí identity stárnoucího člověka. Vnoučata své prarodiče udržují v obraze o současném světě a otevírají jim cestu k nastupující nové generaci. Pokud jsou vztahy mezi těmito generacemi narušené, vnoučata mohou fungovat jako zprostředkovatelé mezi rodiči a prarodiči.

3.2 Negativa spojená s výchovou prarodičů

Rodina je také často dějištěm silných konfliktů, které mohou jednou provždy narušit vzájemné vztahy. Závažný konflikt vyvolává protichůdné důsledky, než je náklonnost a láska. V dnešní moderní době a ustavičně se měnící se rodině se počet rozchodů a rozvodů stále rapidně zvyšuje. Tyto rozkoly, můžou vyvolávat konfliktní ovzduší mezi bývalými partnery a také mohou negativně ovlivnit i vztah s předchozí generací. Například tchýně a tchán už jsou vnímáni jako bytosti, které mají své záporů a kteří stvořili a vychovali někoho kdo je pro druhou stranu nepřítelem. V dalším případě vnoučata mohou sloužit k vydírání nebo odplatě, většinou se jedné straně zakáže vídání se se svými vnoučaty.

Élise Thiry – Bouvier .(V. C . Lusso, 2011, str. 67) ve své práci předkládá šokující výpovědi vzájemně válčících generací a ukazuje nám vedle charakteristických příběhů mladých rodičů, deptaných svými prarodiči, také působivé případy, kdy jsou prarodiče nespravedlivě odloučeni od svých vnoučat. Ve všech případech, uvádí, že hněv plodí další hněv a soužení další soužení, takže se vytváří zlomyslný kolotoč, který není lehké přerušit.

Musím se zmínit o tradiční úloze babiček a dědečků. Prarodiče svá vnoučata rozmazlují z lásky. Jsou rádi, že si můžou děti jen užívat a na výchovu nehledí. Nejradši by svým zlatíčkům snesli modré z nebe. Nic by se, ale nemělo přehánět. Prarodiče by si měli uvědomit, že jsou pro děti stejným vzorem, jako ostatní dospělí. Děti potřebují jednotnou výchovu, a pokud jim někde projde něco, do doma ne, není to dobré. Časté jsou i případy, kdy babička a děda koupí dítěti něco, co rodiče výslovně zakázali. Dávají tím totiž jednoznačně najevo, že oni jsou ti hodní, zatímco máma s tátou, ti zlí. Pokud mají rodiče mírnější požadavky na chování, dítě zcela logicky reaguje nepříznivě na větší přísnost. Myslím si, že prarodiče nemají právo výrazněji usměrňovat nebo dokonce měnit výchovu rodičů, mají však právo vést dítě, které jim bylo na určitou dobu svěřeno do péče, aby se v jejich přítomnosti chovalo a jednalo způsobem přijatelným i pro ně. O tom, jak často, kdy a kde se budou praro-

diče a vnoučata vídat, většinou rozhodují rodiče. Na rodičích záleží, jaký dají dětem příklad ve vztahu k prarodičům. V případě že jim projevují úctu, starají se o to, jak žijí, jezdí k nim rádi na návštěvu, získávají pozitivní vzor vztahu. Pokud tomu tak není, děti získávají negativní model vztahu nejen ke skutečným prarodičům, tak i ke starším lidem vůbec.

Jak jsem již psala v kapitole Charakteristika vnoučat, role dítěte v rodině se mění podle toho, jak dítě vyrůstá, přechází do předškolního, školního věku a také puberty a v období adolescence, tím se mění vztah k prarodičům a s přibývajícím věkem vnoučat, ubývá kontaktu s prarodiči. Velice častým negativem, ale bývá špatný vztah rodiče s prarodičem, pokud je dítě malé, nemůže ovlivnit četnost kontaktů, pokud se rodiče rozhodnou, že vnouče prarodič vídat nebude, většinou s tím prarodič nic nenadělá. Z mé zkušenosti vím, že pár let odloučení od prarodiče, už nikdo nenahradí a vtať později, když ho chcete obnovit, nebývá tak vřelý jak s ostatními vnoučaty, které s ním prožilo celé dětství. Z mého pohledu je to důležitý fakt. Proto se ve svém výzkumu ptám rodičů, na vztahy mezi prarodiči a vnoučaty, protože si myslím, že výzkum bude tímto objektivnější.

Nemusí být vždy problém jen na straně rodičů, protože víme někdy prarodič svými nemístnými poznámkami, osočováním, útoků na někoho rodiny může negativně ovlivnit atmosféru v celé rodině, tím i vnoučete, ani toto není vzácností. Vnouče samozřejmě nepříjemné klima v rodině pocítuje a tím si vytváří i svůj vlastní obrázek. Většina myslí, že tomu dítě ještě nemůže rozumět, sice nerozumí ani nesoudí, ale trpí a prožívají nejistotu a napětí jako ostatní. Hlavně v nepříjemných situacích, jako je rozvod rodičů, kdy se vřelé vztahy mezi oběma rodinami většinou rozpadají. Mnohé babičky a dědečkové vědomě přetahují své vnoučata na stranu jednoho či druhého právě tím, že s při každé okolnosti vysloví o jednom z rodičů nějaký potupný komentář nebo utrousí nějakou znehodnocující poznámku. A jak se v tom mají vyznat děti, které mají rádi oba rodiče. Všichni účastníci sporu by měli mít na paměti, že nejvíce toto poškodí dítě, které neví, jak se s touto situací má vyrovnat. Dospělí, pak za velkého potěšení, přijímají od dítěte kritický postřeh na adresu toho druhého. Často posléze tlumočí druhé straně nemístné poznámky a tím se nevráživost mezi rodinami prohlubuje, pokud to dojde tak daleko, že prarodič naléhá na dítě, aby říkalo o druhé straně co je mu nepříjemné, často už nechce u tohoto příbuzného přebývat. Dostává se dítě ještě do

tísňivější situace, „z jednoho lidského světa si udělá světy dva a učí se tím pokrytectví“.²³

Tím může vzniknout těžký psychický konflikt, pokud nenajde dítě východisko nebo mu nepomohou jeho blízcí, neurotické obtíže v mnohých dětí je nasnadě např. útek do nemoci, deprese atd.

Je velice důležité, aby lidé okolo dítěte raději napočítali v duchu do deseti, než by na dítěti o někom vyzvídali něco nemilého a než aby netaktně utrousili nějakou ponižující poznámku, protože dítě vše vnímá. Dobře zvládnuté konflikty, mohou přispívat k tomu, aby si všichni lépe uvědomili, ty nejdůležitější hodnoty, které je spojují. Jsou proto, znamenitou školou života, provázejí je do konce života, z nichž se dá učit.

Když jsem psala tuto bakalářskou práci, několikrát mě napadlo, že kromě spousty příruček pro budoucí rodiče, by měla existovat i nějaká brožurka pro budoucí prarodiče, pokud je mi známo, ještě toto nikdo nepopsal, tak se nechám překvapit, ale myslím, že by vůbec v některých případech nebylo na škodu, nějakým způsobem pomoci prarodičům mít harmonický vztah se svou rodinou. Ráda bych také dodala, že prioritním chováním každého člověka, by měla být úcta ke stáří, což u dnešních teenagerů vidíme poskromnu.

²³ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní nevládní a náhradní*, 1994. s. 88

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Cíl práce a stanovení hypotéz

Za cíl své bakalářské práce jsem si stanovila výzkum o zjištění vztahů mezi generacemi týkajících se našich prarodičů. Otázky jsem pokládala veřejnosti na vesnici a to v Dukovanech a v okolí mého bydliště. Zabývám se tématem Místo prarodičů ve výchově, blíže jejich vztahy s jejich dětmi a vnoučaty. Ve svém výzkumu jsem chtěla zjistit, jak utužené vztahy jsou mezi rodiči a prarodiči v naší společnosti a jaké vztahy z pohledu rodičů mají se svými vnoučaty z určitého vzorku respondentů.

Na začátku svého výzkumu jsem položila dvě otázky čistě informativní, další byli ohledně vztahu rodičů a prarodičů, také vztahu prarodičů a vnoučat, dále pak otázky zjišťující názor, rodičů ohledně zainteresovanosti prarodičů do výchovy.

Cílem mé bakalářské práce bylo poukázat na důležitost rodiny a rodinného prostředí pro výchovu dětí s důrazem na místo prarodičů.

K ověření, těchto otázek jsem se rozhodla použít metodu dotazníku a zároveň jsem si stanovila tyto hypotézy níže uvedené:

H1 – Domnívám se, že 70% rodičů považuje vztahy s prarodiči za dobré.

H2 – Domnívám se, že většina prarodičů se podílí na výchově vnoučat.

H3 – Domnívám se, že za většinou konfliktních vztahů mezi rodiči a prarodiči stojí problémy spojené s výchovou dětí.

4.2 Metodika výzkumu a popis souboru respondentů

Pro získávání potřebných údajů k tématu bakalářské práce jsem volila metodu anonymního dotazníkového šetření.

Dotazník je rozšířený prostředek sloužící k zjišťování názorů lidí. Bývá řazen k jedné z forem výzkumného mínění. Výhodou výzkumu dotazníkem je možnost rychlého a ekonomicky nenáročného shromažďování potřebných informací od velkého počtu respondentů. Je to tedy kvantitativní metoda zpracování dat. Nevýhodou je skutečnost jeho subjektivnosti. Ta je dána tím, že dotazovaný může zpětným působením ovlivňovat či zkreslovat své odpovědi v důsledku momentálního psychického stavu, nebo nesprávného pochopení předložených otázek či zkreslení odpovědi vlivem jiných činitelů.

Otázky uvedené v dotazníku jsem sestavovala samostatně pod odborným vedením vedoucího bakalářské práce. Pro zjištění co nejobjektivnějších údajů byl dotazník anonymní.

Dotazník obsahoval celkem 19 otázek. První 2 položky dotazníků tvořily vstupní údaje respondentů. Následující otázky jsou zaměřené k samostatnému tématu bakalářské práce. Tato část tvoří otázky uzavřeného typu, 2 otázky umožňovaly odpovědi otevřeného typu. Tuto možnost využilo 22 účastníků průzkumu.

Dotazovaní měli vždy označit jednu z možných variant odpovědí. Celkem jsem distribuovala 100 dotazníků. Respondenty jsem si vybírala náhodně v prostředí, kde žijí a pracují. Všechny dotazníky byly řádně vyplněny, tudíž všech 100 dotazníků mohlo být použito ke zpracování. Zjištěné údaje byly zpracovány programem Microsoft Excel a jsou prezentovány v tabulkách a grafech.

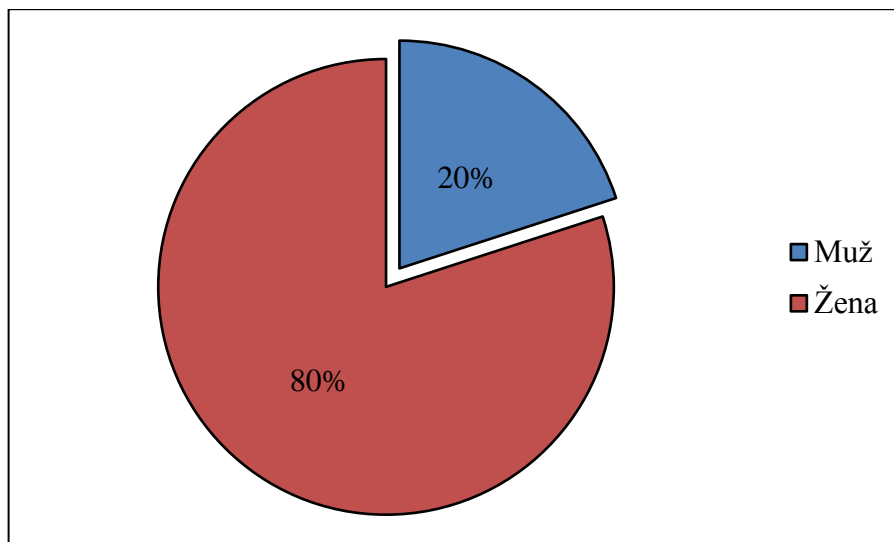
4.3 Výsledky výzkumu a jeho zpracování

Otázka č. 1

Pohlaví?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Muž	20	20%
Žena	80	80%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 1. Pohlaví?

Graf č. 3. Pohlaví?

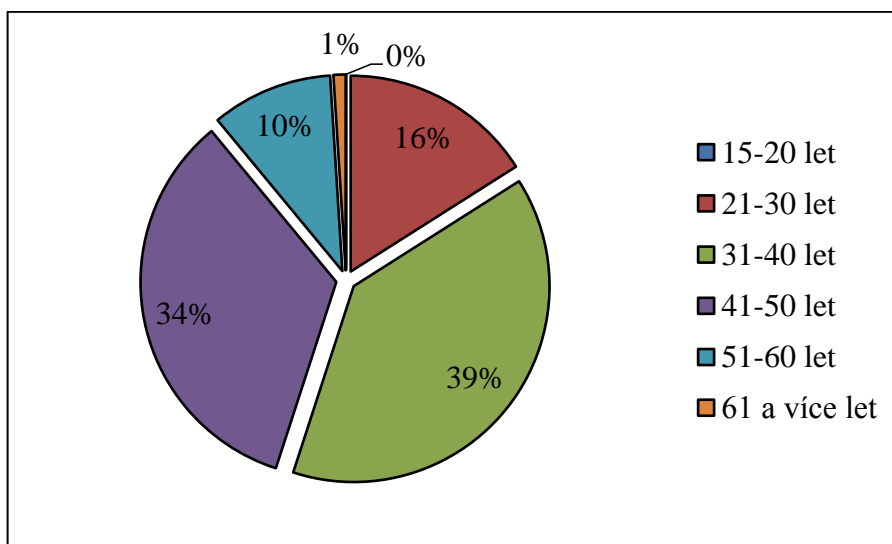
Soubor tvořilo 100 tudíž 100% dotazovaných respondentů, více byly zastoupeny ženy 80 (80%) a muži 20 (20%).

Otázka č. 2

Věk?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
15-20 let	0	0%
21-30 let	16	16%
31-40 let	39	39%
41-50 let	34	34%
51-60 let	10	10%
61 a více let	1	1%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 2. Věk?

Graf č. 4. Věk?

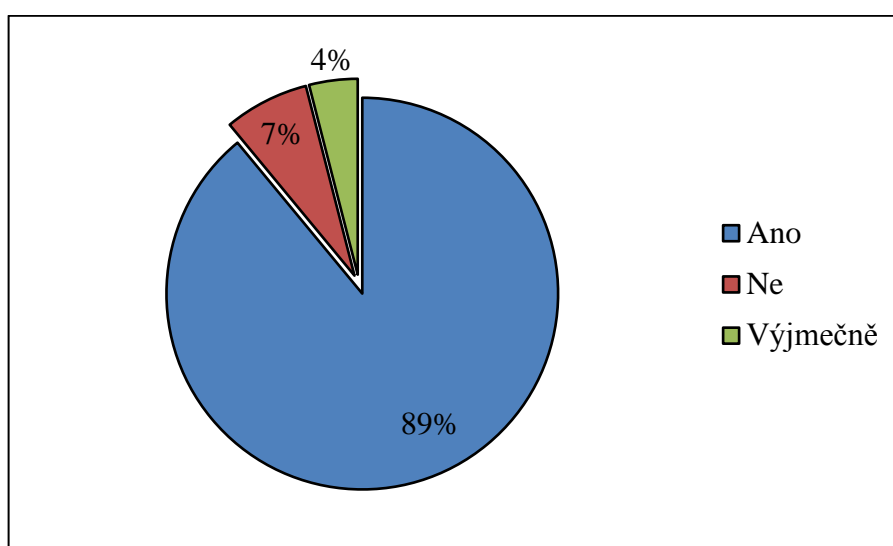
Respondenti se zařadili do jedné ze šesti nabízených věkových skupin. Z celkového počtu 100 respondentů (100%), byla nejvíce zastoupena věková skupina 31-40let, což tvořilo 39 (39%) z celkového počtu dotazovaných. Dále pak 34 (34%) respondentů z dotazovaných se zařadilo do věkové skupiny 41- 50 let, zastoupení věkové skupiny 21-30 bylo 16 (16%). Nejmenší soubor respondentů 10 (10%) měla věková kategorie do 51-60 let. Respondenti pod 20 let a nad 60 nebyli zastoupeni vůbec.

Otázka č. 3

Stýkáte se se svými rodiči?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	89	89%
Ne	7	7%
Výjmečně	4	4%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 3. Stýkáte se se svými rodiči?

Graf č. 5. Stýkáte se se svými rodiči?

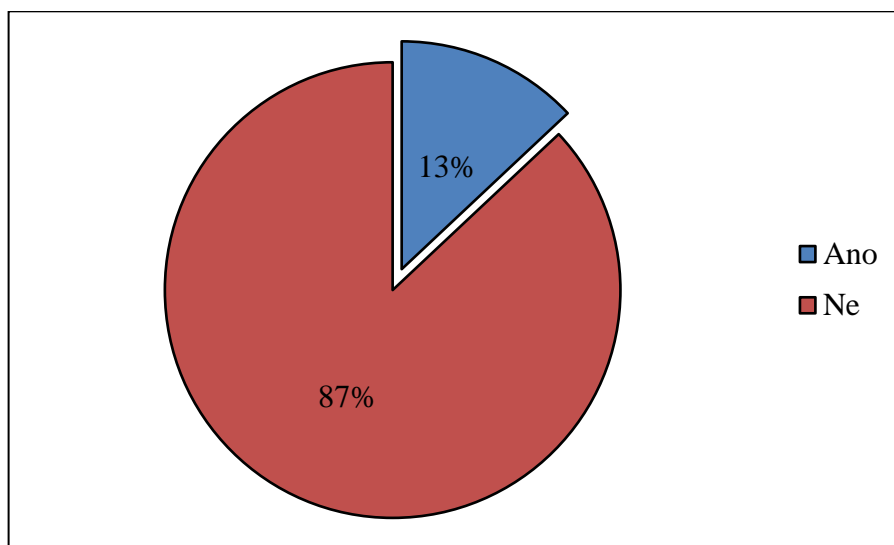
Na otázku jestli se respondenti stýkají se svými rodiči, odpovědělo, že nejvíce 89 (89%) se s nimi stýká, 7 respondentů (7%) se s nimi nestýká, 4 respondenti (4%) se stýkají jen výjmečně.

Otázka č. 4

Žijete ve společné domácnosti s vašimi rodiči?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	13	13%
Ne	87	87%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 4. Žijete ve společné domácnosti s vašimi rodiči?

Graf č. 6. Žijete ve společné domácnosti s vašimi rodiči?

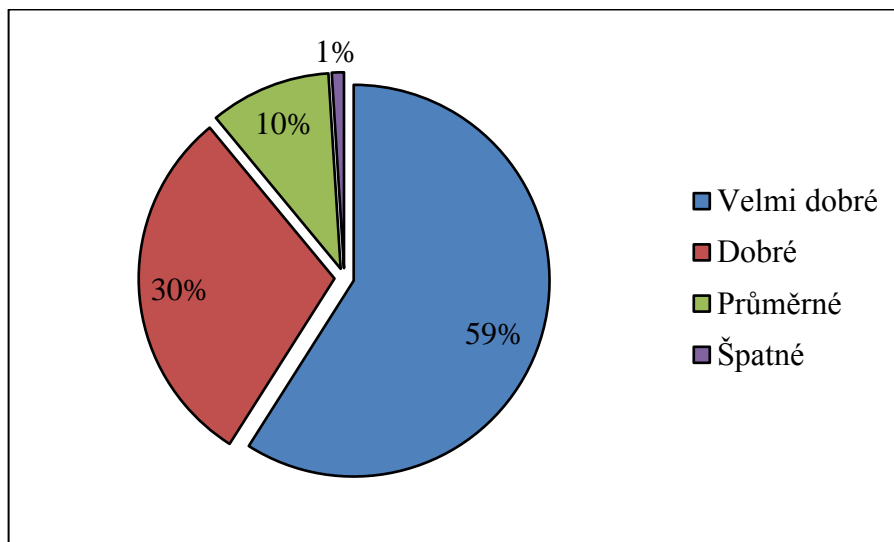
V této otázce jestli respondenti žijí ve společné domácnosti, odpovědělo nejvíce, že ve společné domácnosti nežije 89 (89%) a žije 13 (13%).

Otázka č. 5

Jak byste hodnotil/a vaše vztahy s vašimi rodiči?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Velmi dobré	59	59%
Dobré	30	30%
Průměrné	10	10%
Špatné	1	1%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 5. Jak byste hodnotil/a vaše vztahy s vašimi rodiči?

Graf č. 7. Jak byste hodnotil/a vaše vztahy s vašimi rodiči?

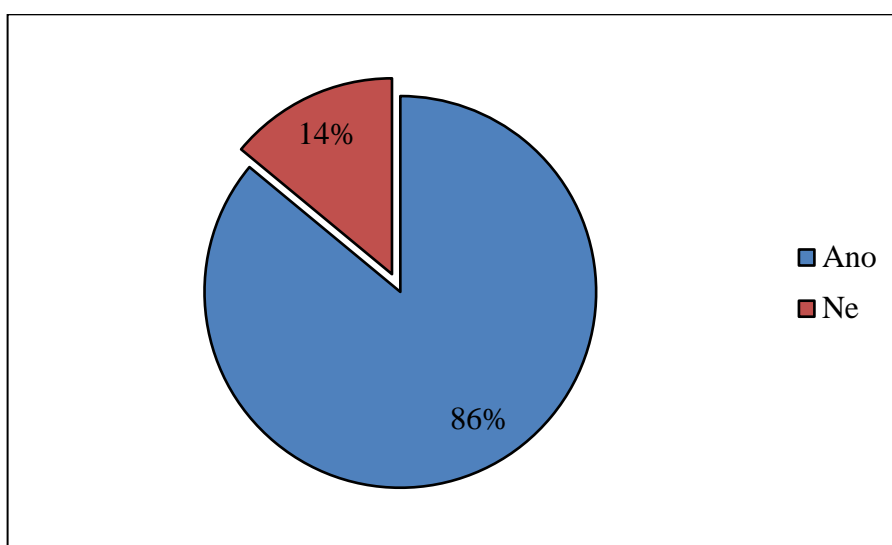
Na otázku jak by respondenti hodnotili vztahy se svými rodiči, nejvíce zodpovědělo, že má velmi dobré vztahy 59 (59%) dotazovaných, dobré vztahy 30 (30%), průměrné 10 (10%), jen jeden respondent (1%) zodpověděl, že má špatné vztahy se svými rodiči.

Otázka č. 6

Máte dobré vztahy s partnerovými rodiči? Pokud ne uveďte důvod.

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	86	86%
Ne	14	14%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 6. Máte dobré vztahy s partnerovými rodiči? Pokud ne uveďte důvod.

Graf č. 8. Máte dobré vztahy s partnerovými rodiči? Pokud ne uveďte důvod.

Na otázku jaké mají respondenti vztahy s partnerovými rodiči, odpovědělo 86 (86%) že ano a 14 (14%) ne. Tato otázka byla otevřená, takže ti respondenti, kteří odpověděli, že ne mohli uvést důvod, tuto možnost využilo 11 respondentů.

Důvod špatného vztahu s partnerovými rodiči:

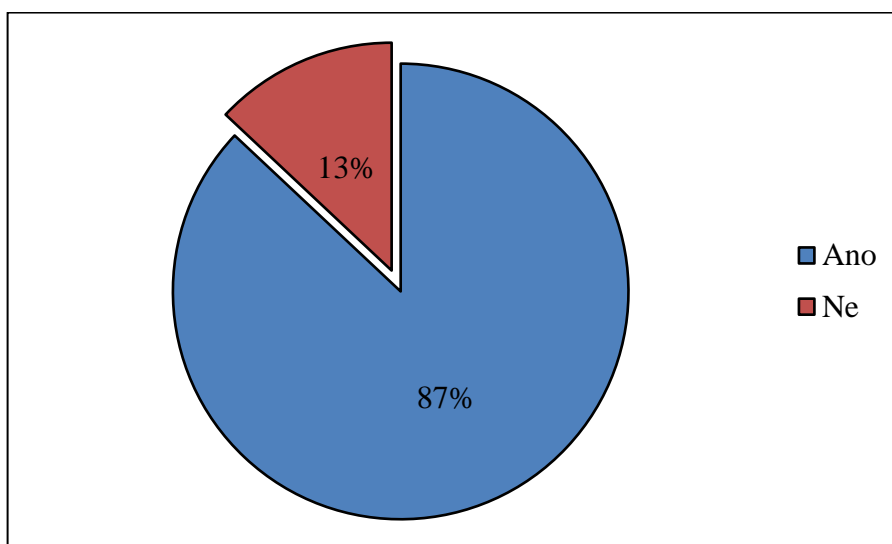
„Vidí se 2x do roka“ / „Rozdílné názory na život“ / „Nemá partnera“ / „Zastaralé názory“ /
 Dva respondenti odpověděli „Vzdálenost“ / „Tchýně má vždy pravdu“ / „Již zemřeli“ /
 „Sporadický kontakt, jen na bázi slušnosti“ / „Rodiče nežijí“ / „Tchýně generál“

Otázka č. 7

Vídají se často vaše děti s prarodiči (s vašimi a partnerovými rodiči)? Pokud ne uveďte důvod.

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	87	87%
Ne	13	13%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 7. Vídají se často vaše děti s prarodiči (s vašimi a partnerovými rodiči)? Pokud ne uveďte důvod.

Graf č. 9. Vídají se často vaše děti s prarodiči (s vašimi a partnerovými rodiči)? Pokud ne uveďte důvod.

Na otázku jestli se vídají, prarodiče s vnoučaty odpovědělo, že ano 87 (87%) respondentů a že se nevídají 13 (13%). Tato otázka byla otevřená, respondenti mohli odpovědět, proč se jejich děti s prarodiči nevídají. Tuto možnost si vybralo 13 respondentů.

Důvod proč se děti s prarodiči nestýkají tak často:

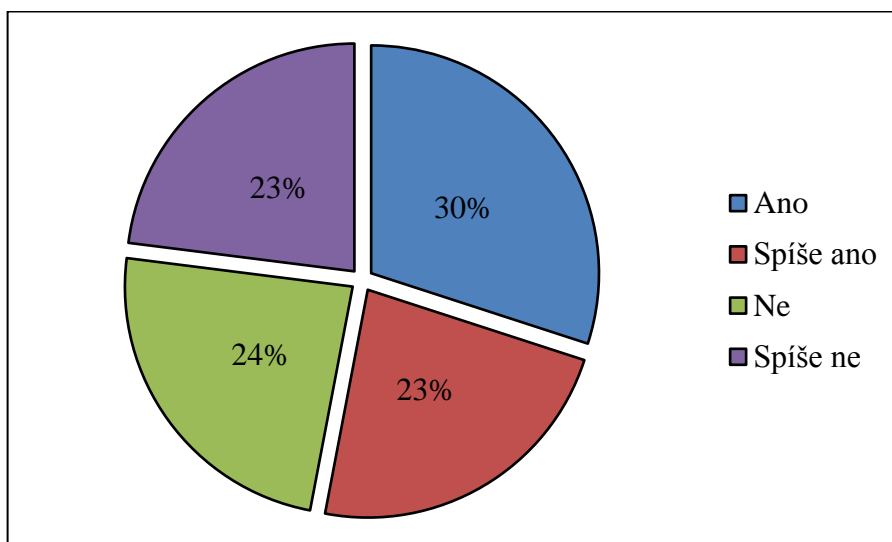
„Vzdálenost.“ / „S partnerčinými rodiči se vídají méně s mými rodiči často“ / „Smrt rodičů.“ / „Děti nemají čas.“ / „Od manžela prarodiče nemají vůbec zájem.“ / „S mými rodiči se stýkají denně s manželovými 1x týdně“ / „Zaneprázdněnost dětí“ / „Studium dětí“ / „Velká vzdálenost“ / „Děti bydlí v jiné zemi“ / „S partnerovými rodiči se vídají častěji s mými méně“ / „Bydlíme u partnerovy maminky“ / „S mými rodiči se stýkají“ / „Partnerovy rodiče nejeví zájem“

Otázka č. 8

Obešli byste se bez pomoci prarodičů? (Ohledně vašich dětí)

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	30	30%
Spíše ano	23	23%
Ne	24	24%
Spíše ne	23	23%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 8. Obešli byste se bez pomoci prarodičů? (Ohledně vašich dětí)

Graf č. 10. Obešli byste se bez pomoci prarodičů? (Ohledně vašich dětí)

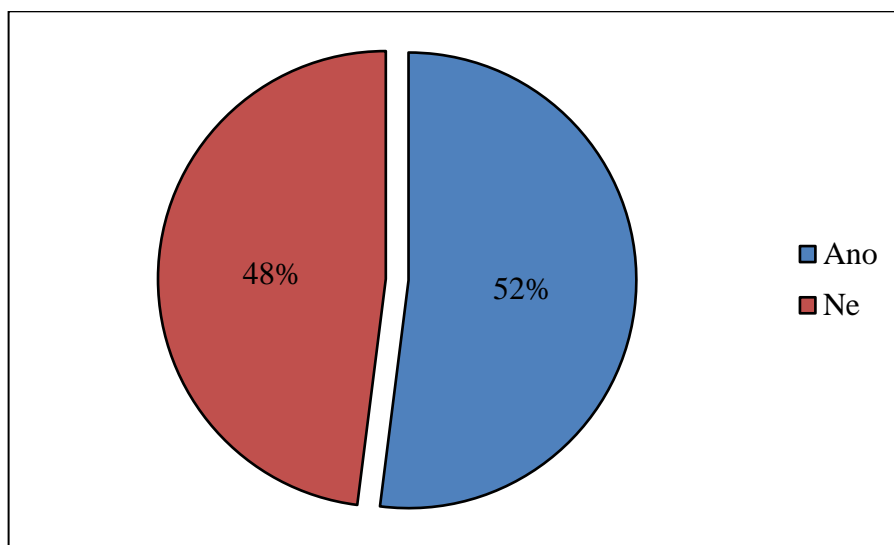
Na otázku jestli se rodiče obejdou bez pomoci prarodičů zodpovědělo na otázku ano 30 respondentů (30%), spíše ano 23 respondentů (23%), ne 24 respondentů (24%) a spíše ne 23 respondentů (23%). Na tomto grafu je vidět, že více jak polovina dotazovaných se obejde bez pomoci a méně jak polovina se bez pomoci prarodičů neobejde.

Otázka č. 9

Preferujete při hlídání vašich dětí spíše vlastní rodiče?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	52	52%
Ne	48	48%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 9. Preferujete při hlídání vašich dětí spíše vlastní rodiče?

Graf č. 11. Preferujete při hlídání vašich dětí spíše vlastní rodiče?

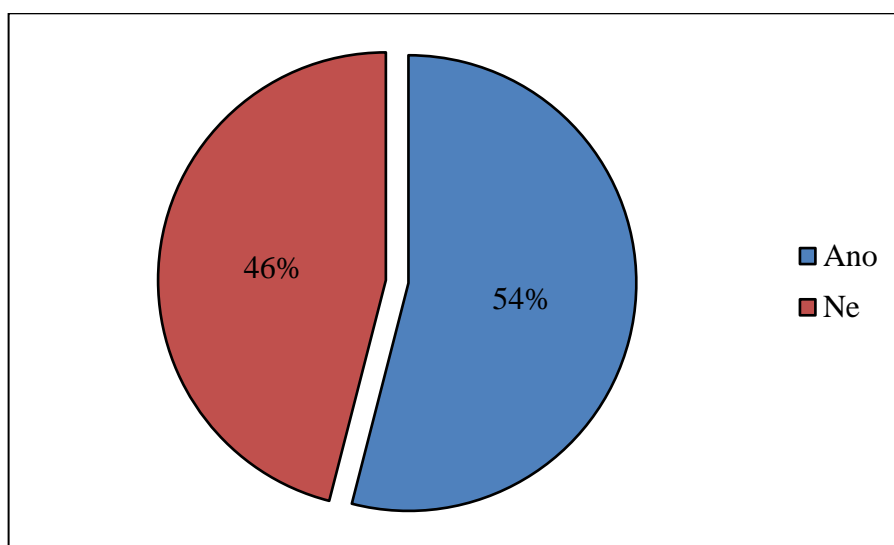
V otázce jestli respondenti preferují při hlídání vašich dětí spíše vlastní rodiče, ano zodpověděli 52 (52%), ne zodpovědělo 48 (48%).

Otázka č. 10

Doprovázejí prarodiče vnučata na předškolní a školní akce?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	54	54%
Ne	46	46%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 10. Doprovázejí prarodiče vnučata na předškolní a školní akce?

Graf č. 12. Doprovázejí prarodiče vnučata na předškolní a školní akce?

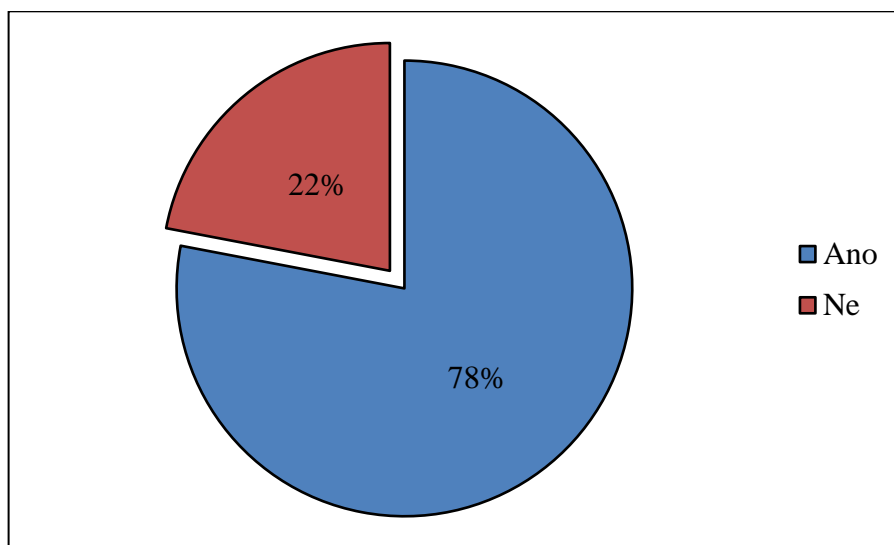
Doprovázejí prarodiče vnučata na předškolní a školní akce 54 (54%) zodpovědělo ano a 46 (46%), že ne.

Otázka č. 11

Berou si prarodiče vnučata domů? (Na víkendy, prázdniny)

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	78	78%
Ne	22	22%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 11. Berou si prarodiče vnučata domů? (Na víkendy, prázdniny)

Graf č. 13. Berou si prarodiče vnučata domů? (Na víkendy, prázdniny)

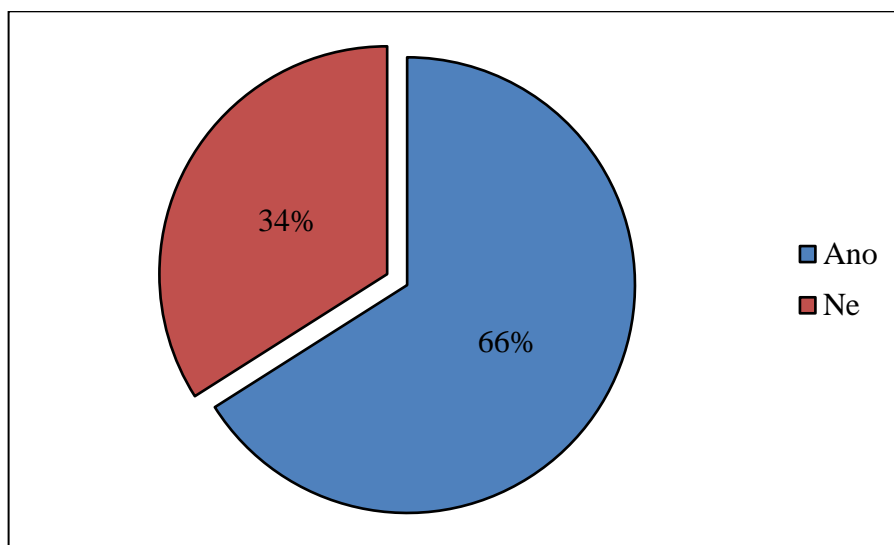
Další otázkou je zda si berou si prarodiče vnučata domů na víkendy, prázdniny 78 (78%) dotazovaných odpovědělo kladně a 22 (22%) záporně.

Otázka č. 12

Podílí se prarodiče na výchově vnoučete z vlastní iniciativy?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	66	66%
Ne	34	34%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 12. Podílí se prarodiče na výchově vnoučete z vlastní iniciativy?

Graf č. 14. Podílí se prarodiče na výchově vnoučete z vlastní iniciativy?

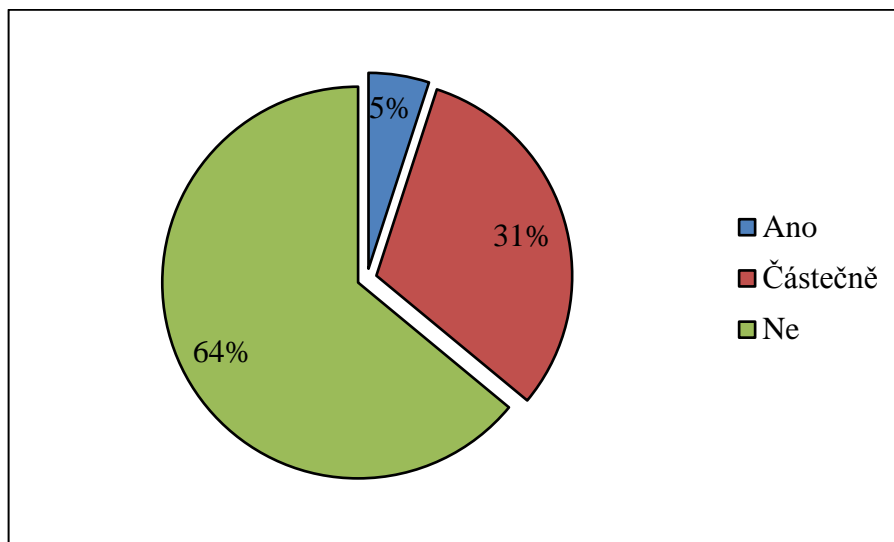
V otázce č. 12 jsem se respondentů dotazovala, zda se podílí prarodiče na výchově vnoučat z vlastní iniciativy, u 66 (66%) respondentů se prarodiče podílí na výchově z vlastní iniciativy u 34 (34%) se nepodílí.

Otázka č. 13

Zasahují vám prarodiče do výchovy vašich dětí? (Proti Vaší vůli)

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	5	5%
Částečně	31	31%
Ne	64	64%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 13. Zasahují vám prarodiče do výchovy vašich dětí? (Proti Vaší vůli)

Graf č. 15. Zasahují vám prarodiče do výchovy vašich dětí? (Proti Vaší vůli)

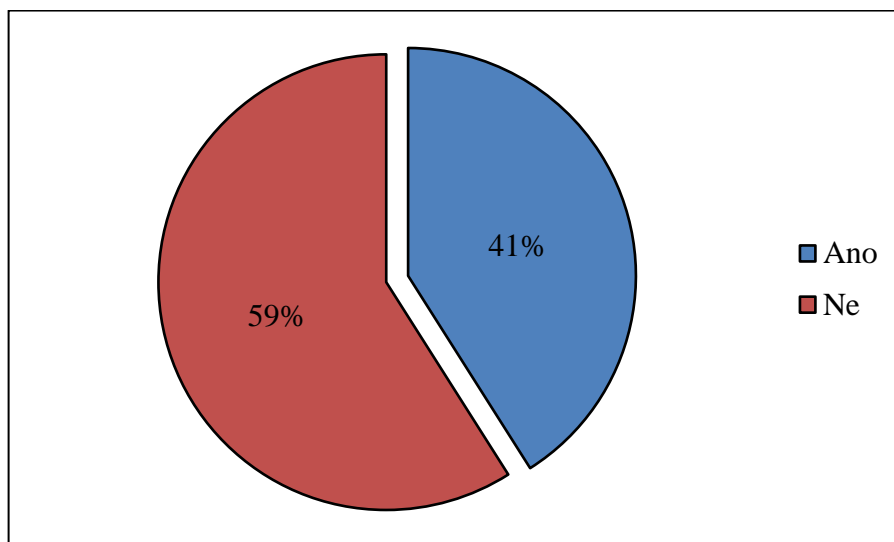
Velice mě zajímalo, zda zasahují prarodiče do výchovy vnoučat proti vůli rodičů. Z velké části do výchovy nezasahují 64 (64%), 31 (31%) zasahují částečně a zasahují 5 (5%).

Otázka č. 14

Měl/a jste někdy konflikt s rodiči právě kvůli jejich zasahování do výchovy vašich dětí?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	41	41%
Ne	59	59%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 14. Měl/a jste někdy konflikt s rodiči právě kvůli jejich zasahování do výchovy vašich dětí?

Graf č. 16. Měl/a jste někdy konflikt s rodiči právě kvůli jejich zasahování do výchovy vašich dětí?

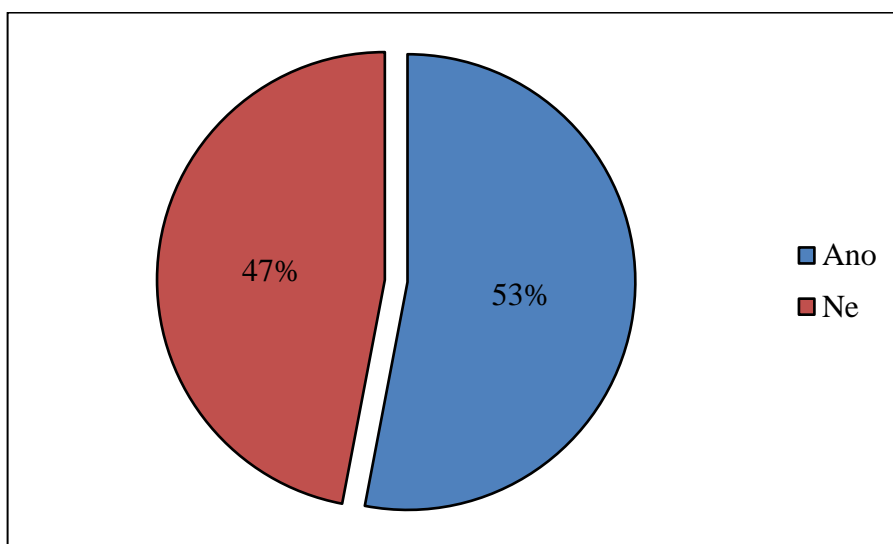
59 respondentů (59%) nemělo nikdy konflikt s rodiči. Necelá polovina 41 (41%) respondentů měla, konflikt kvůli jejich zasahování do výchovy dětí.

Otázka č. 15

Bylo nutné stanovit si určitá pravidla, která musí prarodiče dodržovat ve vztahu k vnoučatům?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	53	53%
Ne	47	47%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 15. Bylo nutné stanovit si určitá pravidla, která musí prarodiče dodržovat ve vztahu k vnoučatům?

Graf č. 17. Bylo nutné stanovit si určitá pravidla, která musí prarodiče dodržovat ve vztahu k vnoučatům?

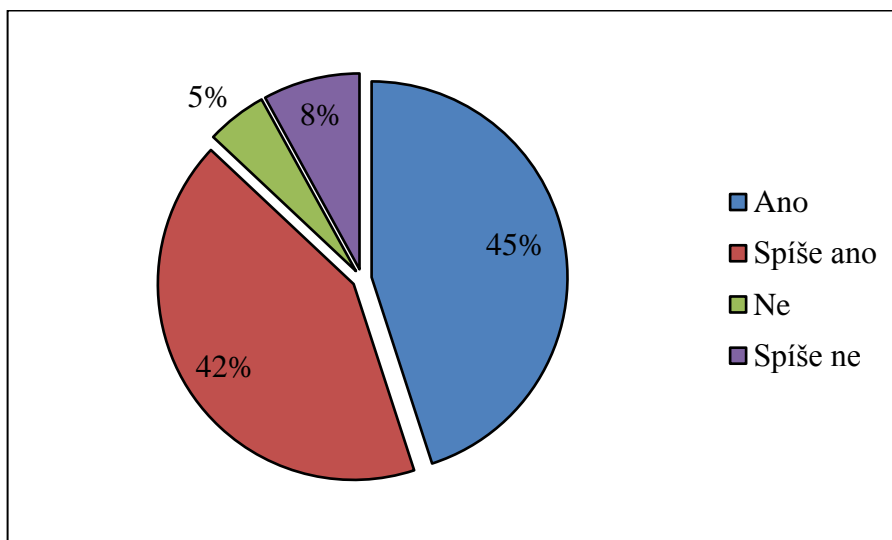
Je velice důležité, aby ve vztahu mezi rodiči a prarodiči byla souhra, pokud jim záleží na správné výchově dítěte, proto mě zajímalo, jestli bylo nutné stanovit určitá pravidla, která musí prarodiče dodržovat ve vztahu k vnoučatům a to například nedávat sladkosti apod. 53 (53%) dotazovaných zodpověděla, že si musela stanovit pravidla a 47 (47%), že pravidla nestanovují nebo nemusí je stanovovat.

Otázka č. 16

Dodržují prarodiče pravidla, která jste jim stanovili ohledně vnoučat?

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	45	45%
Spíše ano	42	42%
Ne	5	5%
Spíše ne	8	8%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 16. Dodržují prarodiče pravidla, která jste jim stanovili ohledně vnoučat?

Graf č. 18. Dodržují prarodiče pravidla, která jste jim stanovili ohledně vnoučat?

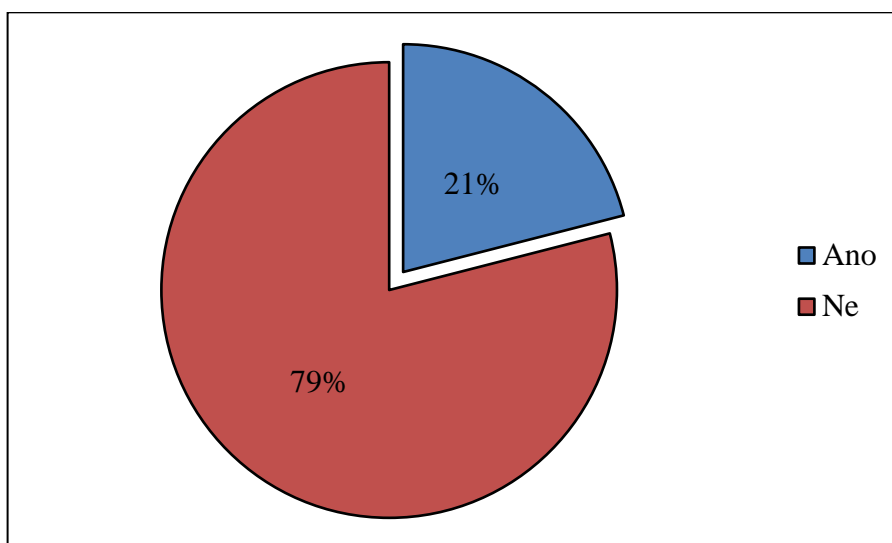
V návaznosti s předchozí otázkou jestli bylo nutné stanovit pravidla, které musí prarodiče dodržovat, se v této otázce ptám, jestli opravdu dodržují prarodiče pravidla, která jste jim stanovili ohledně vnoučat? 45 (45%) dotazovaných má prarodiče, kteří dodržují pravidla, 42 respondentů (42%) spíše ano, takže ne jednoznačně, 8 respondentů (8%) spíše nedodržují pravidla a 5 respondentů (5%) nedodržují pravidla vůbec.

Otázka č. 17

Vyskytují se i jiné konflikty mezi vámi a prarodiči? (Mimo výchovu vašich dětí)

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	21	21%
Ne	79	79%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 17. Vyskytují se i jiné konflikty mezi vámi a prarodiči? (Mimo výchovu vašich dětí)

Graf č. 19. Vyskytují se i jiné konflikty mezi vámi a prarodiči? (Mimo výchovu vašich dětí)

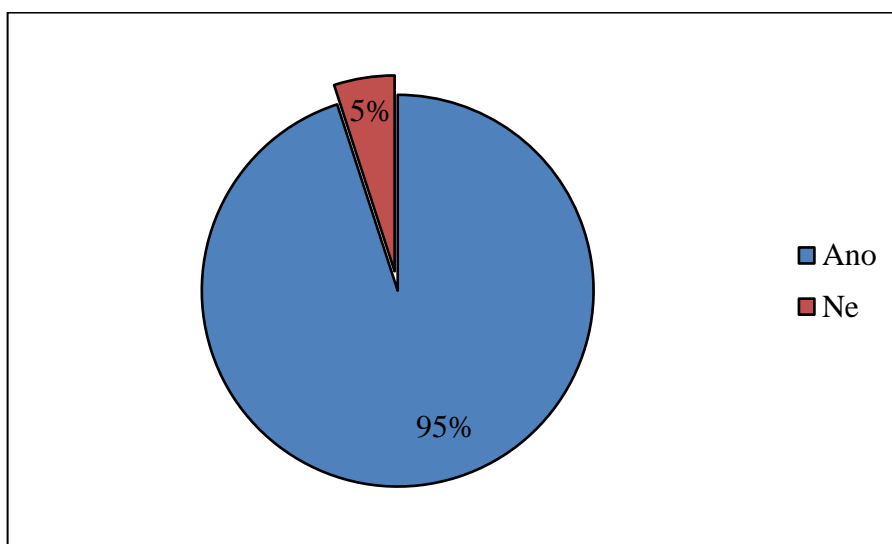
Další otázka zní, zda se vyskytují se i jiné konflikty mezi rodiči a prarodiči, samozřejmě mimo výchovu vašich dětí. 79 (79%) dotazovaných konfliktů s rodiči nemá a u 21% (21%) respondentů konflikty vznikají i mimo výchovu dětí. Když srovnáme otázku 14) Měl/a jste někdy konflikt s rodiči právě kvůli jejich zasahování do výchovy vašich dětí, konflikty se spíše vyskytují na základě výchovy vnoučat, než mimo výchovu, bylo to až 41%.

Otázka č. 18

Domníváte se, že jsou prarodiče v určité oblasti pro vaše děti přínosem? (Předávání zkušeností, moudrost, sociální kontakt)

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	95	95%
Ne	5	5%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 18. Domníváte se, že jsou prarodiče v určité oblasti pro vaše děti přínosem? (Předávání zkušeností, moudrost, sociální kontakt)

Graf č. 20. Domníváte se, že jsou prarodiče v určité oblasti pro vaše děti přínosem? (Předávání zkušeností, moudrost, sociální kontakt)

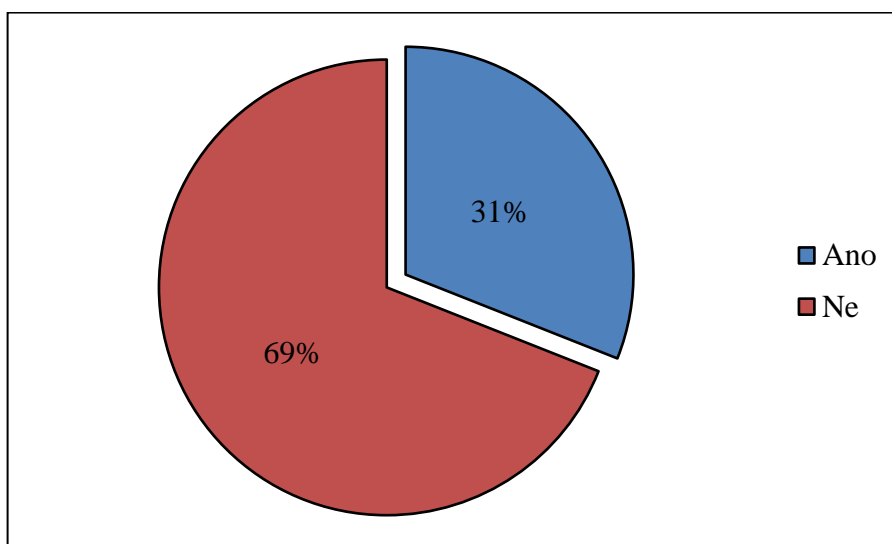
Otázku číslo 18. považuji za důležitou a tou je: Jestli se rodiče domnívají že, jsou prarodiče v určité oblasti pro vnučata přínosem například předávání zkušeností, moudrost, sociální kontakt atd. Skoro jednoznačně se respondenti vyjádřili, že pro jejich děti jsou prarodiče přínosem a to z 95 (95%). Z 5 (5%) si myslí, že nejsou přínosem.

Otázka č. 19

Domníváte se, že je naopak určitá oblast, ve které nejsou prarodiče pro vaše děti přínosem? (Rozmazlování, nedodržují pravidla vaší výchovy...)

Odpovědi	Počet	Procentuálně
Ano	31	31%
Ne	69	69%
Celkem	100	100%

Tabulka č. 19. Domníváte se, že je naopak určitá oblast, ve které nejsou prarodiče pro vaše děti přínosem? (Rozmazlování, nedodržují pravidla vaší výchovy...)

Graf č. 21. Domníváte se, že je naopak určitá oblast, ve které nejsou prarodiče pro vaše děti přínosem? (Rozmazlování, nedodržují pravidla vaší výchovy...)

Poslední otázkou je zda se rodiče domnívají, že je naopak určitá oblast, ve které nejsou prarodiče pro vaše děti přínosem, tím může být rozmazlování, nedodržování pravidel výchovy. 69% dotazovaných uvádí kladný názor, že se nedomnívají, že by nebyli přínosem a 31% respondentů uvádí záporný názor, že přínosem nejsou.

Na základě získaných výsledků mohu vyhodnotit stanovené hypotézy takto:

H1 – Domnívám se, že 70% rodičů považuje vztahy s prarodiči za dobré. K hypotéze se vázala otázka č. 5. Tato hypotéza se nepotvrdila, protože vyšla ještě lépe, než jsem předpokládala a to že 59% respondentů má vztahy s rodiči velmi dobré a 30% respondentů dobré.

Hypotéza se nepotvrdila.

H2 – Domnívám se, že většina prarodičů se podílí na výchově vnoučat. Odpovědi respondentů na otázku č. 12 prokázaly moji domněnku, že většina prarodičů se podílí z vlastní iniciativy a to ze sta (100%) respondentů kladně odpovědělo 66 (66%) dotázaných.

Hypotéza se potvrdila.

H3 – Domnívám se, že za většinou konfliktních vztahů mezi rodiči a prarodiči stojí problémy spojené s výchovou dětí. K hypotéze se vázala otázka č. 14. Zajímal mě velice názor rodičů byla jsem přesvědčena, že konfliktní vztahy budou převládat, ale více jak polovina ze 100% a to 59 (59%) respondentů problémový vztah s prarodiči.

Hypotéza se nepotvrdila.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo poukázat na důležitost rodiny a rodinného prostředí pro výchovu dětí s důrazem na místo prarodičů. Jelikož, nedílnou součástí rodiny jsou i prarodiče. V mém výzkumu se totiž ukázalo, že i když soužití s prarodiči už není tak časté, tak četnost stýkání se vnoučaty a rodičů s prarodiči je vysoká. V mém výzkumu to bylo téměř 90%. Je nutné si především uvědomit, že plnohodnotný život nezávisí pouze na způsobu rodinného soužití, ale především na tom, jak kvalitní vztahy jsou vytvořeny. Rodiče i prarodiče by si měli především uvědomit, že je důležité vytvářet příjemnou atmosféru rodinných vztahů, kde se snoubí pocit bezpečí, lásky a harmonie.

V dotazníku, který byl podkladem pro poslední kapitulu mé bakalářské práce, jsem pokládala otázky, díky nimž jsem mohla analyzovat názory lidí a zjistit tak jestli jsou vztahy z pohledu rodičů k prarodičům pozitivní nebo negativní. Ve své práci jsem se zaměřila na téma mezigeneračního učení v rodině, konkrétně na učení mezi prarodiči a vnoučaty. Rozhodla jsem se zkoumat vztahy z pohledu rodičů, protože mohou zásadním způsobem ovlivňovat vztahy mezi prarodiči a vnoučaty. Po zpracování a vyhodnocení dotazníků se některé hypotézy potvrdily, některé se nepotvrdily.

Využitelnost a smysluplnost své bakalářské práce spatřuji především v tom, že by mohla být dobrým podkladem pro rodiče, kteří nepřemýšleli nad tím, co do života jejich dítěte může přinést prarodič a o jaké radosti mohou dítě ochudit a jak může dítě obohatit život prarodiče. Prarodiče předávají životní zkušenosti, na které potřebují určitý věk a nadhled, což prarodiče bezesporu mají, sice se hůře orientují v dnešní rychle se měnící době, kterou jim, ale dokonale zprostředkovávají jejich vnoučata. Vnoučata učí prarodiče, jak se dnešní svět proměňuje. Také jak žijí a prostřednictvím společných činností a rozhovorů. Prarodiče předávají vnoučatům své životní zkušenosti v naději, že z nich budou lepší a slušnější lidé. Lépe se přizpůsobují změnám a dozvídají se o mnohých tématech, o kterých by se bez vnoučat nedoslechli. Učí se být flexibilnější. Stejně tak jak pro rodiče, může tato bakalářská práce sloužit jako podklad pro prarodiče, to hlavně proto, aby věděli, čeho by se měli vyvarovat, aby zachovávali tak velmi důležité mezigenerační vztahy.

Tato bakalářská práce je zajímavým tématem a především tím, že lze zde zkoumat učení ve všech třech rovinách, tedy prarodiče, rodiče a vnoučata. Jak vnímá vnouče svého prarodiče oproti rodiči i v tom jak vnímá prarodiče své vnouče oproti vlastnímu dítěti. Tyto faktory

by bylo zajímavé zkoumat podrobněji a tím mě mohou motivovat do dalších výzkumných prací.

Na úplný závěr bych ráda citovala: *Jiřinu Šiklovou (Žena České republiky, nominovaná na ženu Evropy roku 1995, Zlaté časy televize, 1996).*

„Myslíte si, že stáří může být hezké? Může, ale musí na ně člověk myslet včas. A je to jedna z věcí, které jsou velmi důležité. Jestliže, zdraví máme zadarmo, mládí máme zadarmo, tak to jaké budeme mít stáří, záleží hodně na nás. Jestli si dokážeme udržet přátele, jestli na sobě budeme pracovat, jestli si budeme trochu cvičit mozek, jestliže budeme k lidem příjemní. Hezké stáří není jenom věcí peněz – je to především věc vztahů. Tam se skutečně promítne to, co člověk během života dělal.“

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá problematikou místa prarodiče ve výchově.

Teoretickou část jsem rozdělila do třech kapitol. V první se zabývám rodinou a učením. Vysvětluji pojem rodina a blíže se věnuji nejdůležitější funkci rodiny s ohledem na celé téma práce a to výchovně-socializační funkci a mezigenerační vztahy. Dále definuji ve druhé kapitole generaci prarodičů a vnoučat. Druhá část mé bakalářské práce je zaměřena na prarodiče a roli, kterou v rodině zastávají. Dále popisuji charakteristiku prarodičů a jejich některé typy. Poté přecházím k roli vnoučete v rodině a také tomu, jaká je jejich charakteristika. Ve třetí kapitole se konkrétně se více věnuji vztahy prarodičů mezi generacemi tzv. pozitivy a negativy spojené s výchovou prarodičů. V praktické části je uveden cíl bakalářské práce, metody a formy, které jsem při zpracování práce používala.

Na základě zjištěných skutečností lze konstatovat, že v okruhu lidí, kteří mi vyplnili dotazníky, jsou vztahy důležité, téměř jednoznačně se potvrdilo, že prarodiče z pohledu rodičů jsou pro vnoučata velice důležití. I přesto, že v dnešní době není trendem bydlet se svými rodiči tak četnost kontaktů a mezigenerační vztahy jsou zachovány, skoro 90% dotazovaných se se svými rodiči vídá, více jak polovina má se svými prarodiči velmi dobré vztahy a s partnerovými taktéž. Četnost kontaktů dětí s prarodiči podle prarodičů je velká téměř 90%, konflikty nebývají tak časté. Prarodiče se snaží z vlastní iniciativy zapojovat do školních aktivit. Bez pomoci by se neobešla polovina dotázaných. Při hlídání preferuje polovina respondentů vlastní rodiče a druhá rodiče partnera, je zde vidět že, pokrevní pouto nemusí utvořit společný pozitivní vztah. Nemusí být pravidlem, aby rodič měl výjimečný vztah se svými rodiči, může si utvořit lepší s rodiči partnera a mít k nim větší důvěru.

Ptala jsem se na otázku, zdali prarodiče doprovází vnoučata na předškolní a školní akce, objektivně bylo potřeba zeptat se rodiče, více jak polovina svá vnoučata doprovází. Téměř 80 % prarodičů si vnoučata bere na víkendy a prázdniny domů. Na výchově vnoučat se podílí, více jak 60% prarodičů. 65% rodičů odpovědělo, že jim prarodiče nezasahují do výchovy, 31%, že zasahují částečně a zbylých 5% zasahují plně. 59% respondentů ne-mělo konflikt s rodiči, spojené s výchovou vnoučete 41% konflikty měla, mimo výchovu, téměř 80% konfliktů nemělo. Na základě předchozí otázky jsem se ptala, bylo-li nutné stanovit si určitá pravidla ve výchově, 53% respondentů si podmínky stanovila, zbytek si je nestanovil. Abych znovu navázala další otázkou, ptala jsem se proto, jestli prarodiče stanovené podmínky dodržují, skoro 90% pravidla dodržují. Většina respondentů a to 95% odpovědě-

la, že prarodič je přínosem pro vnouče, svou moudrostí, zkušeností, na druhou stranu 70% odpovědělo rozporuplně, že přínosem není v ohledu rozmazlování, nedodržování pravidel výchovy.

Myslím, že tento výzkum dopadl pro prarodiče velice kladně. Výzkum mi ukázal, že ač sem si myslela, že v dnešní době se spíše vztahy mezi vnoučaty a prarodiči upadají, opak byl pravdou. Prarodiče mají velký zájem na tom stýkat se z vnoučaty tak i s jejich rodiči, četnost konfliktů taky není tak velký jak jsem předpokládala i v rámci vztahu mezi rodiči a prarodiči vně i mimo výchovu dětí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákony:

- [1] ZÁKON č. 94/1963 Sb. Zákon o rodině
- [2] ZÁKON č. 104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte

Literatura:

- [1] BALCAR, K., *Úvod do studia Psychologie osobnosti*. Praha: Státní ped.vyd,1983. 232 s. ISBN 14-343-83
- [2] CIBULEC, J., *Soužití tří generací*. Praha: Práce, 1980. 203 s. ISBN 24-062-80
- [3] ČÁP, J., *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. 416 s. ISBN 80-7066-534-3.
- [4] ECO, U., *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc: Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7
- [5] HAŠKOVCOVÁ, H., *Fenomén stáří*, Vyd. 2., podstatně přep. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, Praha: Edice Pyramida, 1990. 365 s. ISBN 978-80-871-0919-9.
- [6] HAUSER-SCHONER, I., *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. 102 s. ISBN 80-7178-105-3
- [7] HOLUB, M., *Rodina a právo*. Praha: Práce, 1987. 189 s. ISBN-24-040-87
- [8] CHRÁSKA, M., *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4
- [9] JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Padio, 1995. 95 s. ISBN 80-85931-06-0
- [10] JŮVA, V. sen. a jun. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido, 1999. 110 s. ISBN 80-85931-78-8
- [11] LUSSO, V. C. *Prarodiče, rodiče a vnoučata*. Praha: Portál, 2011. 111 s. ISBN978-80-262-0003-1
- [12] MACH, J., ŠMOLKA P. *Když vás trápí někdo blízký*. Praha: Portál, 1999. 175 s. ISBN 80-7178-337-4
- [13] MATĚJČEK, Z., DYTRYCH Z. *Radosti a strasti prarodičů, aneb když máme vnoučata*. Praha: Grada, 1997. 141 s ISBN 80-7169-455-X

- [14] MATĚJČEK, Z., *Rodičům mentálně postižených dětí*. Praha: H & H, 1992, 16 s. ISBN 80-85467-52-6.
- [15] MATĚJČEK, Z., *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN 1992 - 223 s. ISBN 80-04-25236-2
- [16] MATĚJČEK, Z. *O jistotě a bezpečí* (psychologická úvaha). In *Sborník ze 4. konference o náhradní rodinné péči* (80-86). Praha: MPSV ČR, 1992.
- [17] MATĚJČEK, Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6
- [18] MATĚJČEK, Z., *Rodičovství biologické a psychologické*. In *Sborník z 3. konference o náhradní rodinné péči*, Olomouc, 1984, (119-128). Praha: MPSV ČSR.
- [19] MATĚJČEK, Z., *Rodiče a děti*. Brno: Tisk, 1989. 335 s. ISBN 08-056-89
- [20] MOŽNÝ, I., *Moderní rodina-(mýty a skutečnosti)*, Brno: Tisk, 1990. 182 s. ISBN80-7029-018-8
- [21] MÜLPACHER, P., *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 203s. ISBN 80-210-3345-2
- [22] NAKONEČNÝ, M., *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. 287 s. ISBN-80-200-0690-7
- [23] NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia 1995. 336 s. ISBN 80-200-0525-0
- [24] PERNEROVÁ, R., *Tabu v rodinné komunikaci*. Praha: Portál s.r.o. 2000. 168 s. ISBN 80-7078-363-3
- [25] POSSE, R. MELGOSA, J., *Umění výchovy dítěte*. Praha: Advent-Orion, 2003. 195 s. ISBN 80-7172-613-3
- [26] PRŮCHA, J., JANÍK, T., RABUŠICOVÁ, M., *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. 935 s. ISBN 9788073675462.
- [27] STRAŠÍKOVÁ, B., *V roli rodiče a prarodičů*. Praha: Karolinum, 2004. 58 s. ISBN 80-246-0848-0
- [28] TENORTH, H. E: *Geschichte der Erziehung*. Weinheim und München, Juventa Verlag, 1988-JŮVA, V. sen. a jun. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido, 1999. 110 s. ISBN 80-85931-78-8

- [29] VÁGNEROVÁ, M., *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 2001. 304 s. ISBN 8024601818.
- [30] VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie II., Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. 461 stran. ISBN 978-80-246-1318-5
- [31] VÁLKOVÁ, H., *Babičky a dědečci*. In WITTMANNOVÁ, J. (Ed.), *Aktivní v každém věku*. Pracovní seminář odborníků v oblasti pohybových aktivit seniorů (pp. 71-76). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 92 s
- [32] VANČUROVÁ, E. *Úvahy o dětech a lidech v rodině*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 144 stran. 14-498-87

Internetové zdroje

- [1] <http://www.babyweb.cz/jak-kdy-zapojit-prarodice-do-vychovy-potomka>
- [2] <http://mezigeneracni-vztahy-rodicu.vyplnto.cz>
- [3] <http://www.mpsv.cz/cs/5045>
- [4] http://www.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/metodika_scitani
- [5] http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf
- [6] <http://www.cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/226-zakon-o-spod,-dil-ctvrty-.html>
- [7] http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/evropska_unie_eurostat
- [8] http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/prumerny_vek_zen_pri_narozeni_ditete_lete_ch_1950_2012
- [9] <http://slunerc.webnode.cz/aktivita-pro-seniory/>
- [10] <http://www.u3v.muni.cz/>

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1.	Průměrný žen při narození dítěte v letech 1950-2010	25
Graf č. 2.	Vzdělání ekonomicky aktivního obyvatelstva podle věkových skupin.....	30
Graf č. 3.	Pohlaví?	44
Graf č. 4.	Věk?.....	45
Graf č. 5.	Stýkáte se se svými rodiči?.....	46
Graf č. 6.	Žijete ve společné domácnosti s vašimi rodiči?	47
Graf č. 7.	Jak byste hodnotil/a vaše vztahy s vašimi rodiči?	48
Graf č. 8.	Máte dobré vztahy s partnerovými rodiči? Pokud ne uveďte důvod.	49
Graf č. 9.	Vídají se často vaše děti s prarodiči (s vašimi a partnerovými rodiči)? Pokud ne uveďte důvod.	50
Graf č. 10.	Obešli byste se bez pomoci prarodičů? (Ohledně vašich dětí).....	51
Graf č. 11.	Preferujete při hlídání vašich dětí spíše vlastní rodiče?	52
Graf č. 12.	Doprovázejí prarodiče vnoučata na předškolní a školní akce?.....	53
Graf č. 13.	Berou si prarodiče vnoučata domů? (Na víkendy, prázdniny)	54
Graf č. 14.	Podílí se prarodiče na výchově vnoučete z vlastní iniciativy?	55
Graf č. 15.	Zasahují vám prarodiče do výchovy vašich dětí? (Proti Vaší vůli).....	56
Graf č. 16.	Měl/a jste někdy konflikt s rodiči právě kvůli jejich zasahování do výchovy vašich dětí?	57
Graf č. 17.	Bylo nutné stanovit si určitá pravidla, která musí prarodiče dodržovat ve vztahu k vnoučatům?	58
Graf č. 18.	Dodržují prarodiče pravidla, která jste jim stanovili ohledně vnoučat?	59
Graf č. 19.	Vyskytují se i jiné konflikty mezi vámi a prarodiči? (Mimo výchovu vašich dětí).....	60
Graf č. 20.	Domníváte se, že jsou prarodiče v určité oblasti pro vaše děti přínosem? (Předávání zkušeností, moudrost, sociální kontakt)	61
Graf č. 21.	Domníváte se, že je naopak určitá oblast, ve které nejsou prarodiče pro vaše děti přínosem? (Rozmazlování, nedodržují pravidla vaší výchovy...).....	62

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1.	Pohlaví?	44
Tabulka č. 2.	Věk?	45
Tabulka č. 3.	Stýkáte se se svými rodiči?	46
Tabulka č. 4.	Žijete ve společné domácnosti s vašimi rodiči?	47
Tabulka č. 5.	Jak byste hodnotil/a vaše vztahy s vašimi rodiči?	48
Tabulka č. 6.	Máte dobré vztahy s partnerovými rodiči? Pokud ne uveďte důvod.	49
Tabulka č. 7.	Vídají se často vaše děti s prarodiči (s vašimi a partnerovými rodiči)? Pokud ne uveďte důvod.	50
Tabulka č. 8.	Obešli byste se bez pomoci prarodičů? (Ohledně vašich dětí)	51
Tabulka č. 9.	Preferujete při hlídání vašich dětí spíše vlastní rodiče?	52
Tabulka č. 10.	Doprovázejí prarodiče vnoučata na předškolní a školní akce?	53
Tabulka č. 11.	Berou si prarodiče vnoučata domů? (Na víkendy, prázdniny)	54
Tabulka č. 12.	Podílí se prarodiče na výchově vnoučete z vlastní iniciativy?	55
Tabulka č. 13.	Zasahují vám prarodiče do výchovy vašich dětí? (Proti Vaší vůli)	56
Tabulka č. 14.	Měl/a jste někdy konflikt s rodiči právě kvůli jejich zasahování do výchovy vašich dětí?	57
Tabulka č. 15.	Bylo nutné stanovit si určitá pravidla, která musí prarodiče dodržovat ve vztahu k vnoučatům?	58
Tabulka č. 16.	Dodržují prarodiče pravidla, která jste jim stanovili ohledně vnoučat?	59
Tabulka č. 17.	Vyskytují se i jiné konflikty mezi vámi a prarodiči? (Mimo výchovu vašich dětí)	60
Tabulka č. 18.	Domníváte se, že jsou prarodiče v určité oblasti pro vaše děti přínosem? (Předávání zkušeností, moudrost, sociální kontakt)	61
Tabulka č. 19.	Domníváte se, že je naopak určitá oblast, ve které nejsou prarodiče pro vaše děti pří-nosem? (Rozmazlování, nedodržují pravidla vaší výchovy...)	62

SEZNAM PŘÍLOH

PI Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

TENTO DOTAZNÍK SLOUŽÍ JEN PRO RODIČE.

Dobrý den,

Jsem studentka Institutu mezioborových studií v Brně, součástí mého studia je bakalářská práce na téma: MÍSTO PRARODIČŮ VE VÝCHOVĚ“.

Tímto bych vás chtěla poprosit o vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník je anonymní a vaše odpovědi slouží pouze k výše uvedenému účelu. Prosím o úplné a pravdivé zodpovězení všech otázek, protože bych ráda znala vaše skutečné názory.

U otázek zakřížkujte vždy jednu odpověď, popřípadě doplňte písemně. Děkuji za Váš čas a ochotu při spolupráci na průzkumu.

Fučíková Ljuba

01. Pohlaví:

- Muž
- Žena

02. Věk:

- 15-20
- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61 a více

03. Stýkáte se se svými rodiči?

- Ano
- Výjimečně
- Ne

04. Žijete ve společné domácnosti s vašimi rodiči?

- Ano
- Ne

05. Jak byste hodnotil/a vaše vztahy s vašimi rodiči?

- Velmi dobré
- Dobré
- Průměrné
- Špatné

06. Máte dobré vztahy s partnerovými rodiči? Pokud ne uveďte důvod.

- Ano
- Ne

(Důvod špatných vztahů?)

07. Vidají se často vaše děti s prarodiči (s vašimi a partnerovými rodiči)? Pokud ne uveďte důvod.

- Ano
- Ne

(Důvod proč se děti nevidají často s prarodiči.)

- 08. Obešli byste se bez pomoci prarodičů?(ohledně vašich dětí)**
- Ano
 - Spíše ano
 - Ne
 - Spíše ne
- 09. Preferujete při hlídání vašich dětí spíše vlastní rodiče?**
- Ano
 - Ne
- 10. Doprovázejí prarodiče vnoučata na předškolní a školní akce?**
- Ano
 - Ne
- 11. Berou si prarodiče vnoučata domů?(na víkendy, prázdniny)**
- Ano
 - Ne
- 12. Podílí se prarodiče na výchově vnoučete z vlastní iniciativy?**
- Ano
 - Ne
- 13. Zasahují vám prarodiče do výchovy vašich dětí?(proti Vaší vůli)**
- Ano
 - Částečně
 - Ne
- 14. Měl/a jste někdy konflikt s rodiči právě kvůli jejich zasahování do výchovy vašich dětí?**
- Ano
 - Ne
- 15. Bylo nutné stanovit určitá pravidla, která musí prarodiče dodržovat ve vztahu k vnoučatům? (nedávat sladkosti apod.)**
- Ano
 - Ne
- 16. Dodržují prarodiče pravidla, která jste jim stanovili ohledně vnoučat?**
- Ano
 - Spíše ano
 - Ne
 - Spíše ne
- 17. Vyskytují se i jiné konflikty mezi vámi a prarodiči? (mimo výchovu vašich dětí)**
- Ano
 - Ne
- 18. Domníváte se, že jsou prarodiče v určité oblasti pro vaše děti přínosem? (předávání zkušeností, moudrost, sociální kontakt...)**
- Ano
 - Ne
- 19. Domníváte se, že je naopak určitá oblast, ve které nejsou prarodiče pro vaše děti přínosem? (roz-mazlování, nedodržují pravidla vaší výchovy...)**
- Ano
 - Ne